

ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ADMINISTRATION EFFICIENCY OF SANGHA ADMINISTRATORS
AT PHACHI DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธมฺมปาโล)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**ADMINISTRATION EFFICIENCY OF SANGHA ADMINISTRATORS
AT PHACHI DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE**

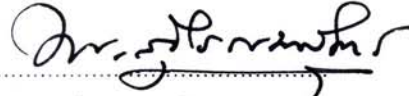
Phrakrûsôphonpatummâkon (Chalor Dhammapâlo)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Art
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุนต์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

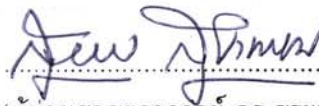
ประธานกรรมการ

(อาจารย์ พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร.)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.)

กรรมการ

(อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร.

กรรมการ

อาจารย์วันชัย สุขตาม

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย : พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ฐมมปาโล)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ปธ.๓, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Soc.)

: พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร. ปธ.๓, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Soc.)

: อาจารย์วันชัย สุขตาม พธ.บ.(เกียรติคุณอันดับหนึ่ง), ศศ.บ., รป.ม.
(การจัดการทุนมนุษย์)

วันสำเร็จการศึกษา : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการ พระภิกษุและสามเณรฆราวาส จำนวน ๒๒๖ รูป /คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้บรรยายข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือตัวแปรต้น โดยใช้ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิจัย พบว่า

๑) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก

อยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ และด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ และตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มีปัญหาอุปสรรค ดังนี้ คือ (๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เช่น ไม่ค่อยมีงบประมาณสนับสนุน (๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม เช่น ขาดกฎระเบียบของวัดที่ชัดเจนในการอยู่ร่วมกัน (๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่น พระภิกษุสามเณร มีความรู้ในการช่วยเผยแผ่ศาสนานี้น้อย และ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล เช่น ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำเพ็ญกุศล

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ดังนี้ คือ (๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เช่น ควรจัดระดมทุนและทรัพยากรในท้องถิ่นมาสนับสนุน (๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม เช่น ควรมีกฎระเบียบและแผนภูมิการบริหารงานวัดอย่างชัดเจนร่วมกัน (๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่น มีโครงการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่พระภิกษุสามเณร เพื่อช่วยกันเผยแผ่ศาสนาให้มากขึ้น และ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล เช่น มีการประกาศใช้กฎระเบียบของศาสนสถานในการบำเพ็ญกุศลเพื่อให้ปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องเหมือนกัน

Thesis Title : Administration Efficiency of Sangha Administrators at Phachi District, Ayutthaya Province.

Researcher : Phrakrûsophonpatummâkon (Chalor Dhammapâlo)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof.Dr.Suraphon Suyaphom Pali iii, Dip.in Ed., B.A., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)

: PhramahaAumnoay Aungsukari Pali vi, B.A., M.A., Ph.D.(Soc.)

: Wanchai Suktam B.A., M.P.A.(Human Capital Manangement).

Date of Graduation : 8 February 2012

Abstract

The main objectives of this research are: i) to study the efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province; ii) to compare the efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province, classified by personal status; and iii) to study the problems and suggestions of study the efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province. The research is survey research. Data collections are conducted using questionnaire with 226 targets of Buddhist Sangha Administrators, the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist who lived 5 districts in Phachi District, Ayutthaya Province, selected by purposive Simple Random Sampling Technique. Data analysis was conducted using Statistical Program for analysis of Social Science data. Statistical values of Frequency, Percentage, Average and Standard Deviation were described. t-test was used for two variables. F-test with One-way ANOVA was employed for at least three variables. Statistical significance was conducted using Least Significant Difference (LSD) with 0.05 level of significance.

Results of the Research were concluded as follows :

1). The efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District , Ayutthaya Province was found at the high level $\bar{x} = 3.69$). When considered in each aspects, it was also noticed at the high levels in all aspects, namely, i) The maintenance of the temple, a good management of treasure religious was found at the high level $\bar{x} = 3.75$), ii) The governing and monitoring the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist who lived in the temple following the disciplinary rules of the Sangha Association was found at the high level $\bar{x} = 3.74$), iii) To engaged in education and teaching the disciplinary rules for the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist was found at the high level $\bar{x} = 3.64$), iv) Convenient to make merit was found at the high level $\bar{x} = 3.63$).

2). With regard to comparison of The efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province, classified by the personal status : age, duration of ordination, degree of General education, degree of Dhamma education, duration of holding a position, location of the district and personal status of questionnaire it was found that Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province with the different of age, location of the district was statistically different at 0.05 level of significance, therefore the hypotheses were accepted. However, Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province with the different of duration of ordination, degree of General education, degree of Dhamma education, duration of holding a position and personal status of questionnaire was not statistical significance, therefore the hypotheses were rejected.

3) For the problems, the suggestions of effective development about The efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province, it was found that :

The problems were as follows: i) The maintenance of the temple , a good management of treasure religious, such as no enough budget for supporting, ii) The governing and monitoring the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist who lived in the temple following the disciplinary rules of the Sangha Association, such as lacking of clear rules for cohabitation, iii) To engaged in education and teaching the disciplinary rules for the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist, such as the Buddhist priests and novitiates had a few knowledge for Buddhism propagation iv) Convenient to make merit, such as lacking of participation of the Buddhist to make merit.

The suggestions of effective development about The efficiency administration of Buddhist Sangha Administrators in Phachi District, Ayutthaya Province offers the following guidelines: i) The maintenance of the temple, a good management of treasure religious, such as funding and local resources to support, ii) The governing and monitoring the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist who lived in the temple following the disciplinary rules of the Sangha Association, such as there should be rules and charts for administration together, iii) To engaged in education and teaching the disciplinary rules for the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist such as there should be projects to train and get knowledge to the Buddhist priests, novitiates and the Buddhist for Buddhism Propagation, iv) Convenient to make merit, such as enforcement of religious rules to make merit for practice guidelines.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ก็ด้วยความเสียสละ ความอนุเคราะห์ และน้ำใจจากบุคคล หลายฝ่าย ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาและการทำวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในการกรุณาของทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานควบคุมเล่มวิทยานิพนธ์ โดยมี พระมหาอำนาจ อังสุมาริ ดร. และอาจารย์วันชัย สุขตาม เป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ได้ให้คำปรึกษาและได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตรวจสอบมาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขแบบสอบถาม ขอขอบพระคุณ พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ผศ.ดร.โกณัฐศรีทอง ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ผศ.ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช และอาจารย์ผดุง วรรณทอง ที่ได้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสามารถดำเนินการให้เสร็จเรียบร้อย และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปัญญาวาราร เจ้าคณะอำเภออุทัย ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยทุกประการ

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปัญญาวิชิตคุณ เจ้าคณะอำเภอภาชี ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยทุกประการ

ขอขอบคุณพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ และ พระปลัดสนชัย ภูมิปาโล ที่ให้คำแนะนำในการรวบรวมข้อมูลและจัดเป็นรูปเล่มในการดำเนินการวิจัยทุกประการ

ขอเจริญพรขอบคุณ ผอ.รุ่งสุรีย์ สิงหาราช ที่ช่วยให้ความเมตตา และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอเจริญพรขอบคุณ เกษัชกรหญิงนิธิกัญจน์ ชันติวรพงศ์ (หมอตาล) ที่ให้กำลังใจและเป็นທີ່ปรึกษาในการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูลทุกประการ

ขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร บทความ ตำรา หนังสือทุกท่านที่ผู้วิจัยใช้ในการสืบค้นข้อมูลที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

ท้ายนี้ผู้เขียนขออ้อมรำลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย จงดัมครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้ว ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

พระครูโสภณปทุมมากร

๑๐ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๖)
สารบัญ	(๗)
สารบัญตาราง	(๑๐)
สารบัญแผนภาพ	(๑๓)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๔)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๙
๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์	๑๓
๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร	๒๔
๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารงาน	๓๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๓๘
๒.๓.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ	๓๘
๒.๓.๒ ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน	๓๙
๒.๓.๓ พระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล	๔๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า	
๒.๓.๔	อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล	๔๖
๒.๓.๕	อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส	๔๘
๒.๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๑
๒.๔.๑	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงาน	๕๑
๒.๔.๒	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ	๕๖
๒.๕	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๔
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๑	รูปแบบการวิจัย	๖๖
๓.๒	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๖
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๘
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๙
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙
บทที่ ๔	ผลการศึกษา	๗๑
๔.๑	ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการ	๗๒
๔.๒	ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๗๔
๔.๓	ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๐
๔.๔	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๙๓
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๘
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๙๘
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๓
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๑๒
บรรณานุกรม		๑๑๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๒๑
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือในการวิจัย	๑๒๒
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)	๑๒๘
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๓๔
ภาคผนวก ง ผลการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)	๑๓๗
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๐
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๗
๔.๑	แสดงจำนวน และคำร้อยละ จำแนกตามสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม	๗๔
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๗๕
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	๗๖
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๗๘
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	๗๙
๔.๗	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามอายุ	๘๑
๔.๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ตามอายุ ในด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๘๒
๔.๙	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามพรรษา	๘๓
๔.๑๐	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ	๘๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๘๕
๔.๑๒	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง	๘๖
๔.๑๓	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี	๘๗
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบล ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๘๘
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบลที่อยู่ ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	๘๙
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบล ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๙๐
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย ที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบล ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	๙๑
๔.๑๘	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการจำแนกตามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๑๙	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๙๔
๔.๒๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	๙๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๑	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของ พระสังฆาธิการ ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๙๖
๔.๒๒	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของ พระสังฆาธิการ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๙๗
๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๑๐๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	แสดงส่วนประกอบความต้องการและความสัมพันธ์ด้านการจัดการบริหาร	๒๖
๒.๒	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุตถนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เลขเกี่ยวกับพระไตรปิฎก เช่น เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีการรวมตัวกันเป็นหมู่เหล่า มีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องจัดระบบระเบียบทางสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการด้านต่าง ๆ ให้บังเกิดความเจริญก้าวหน้าในชุมชนนั้น ๆ การดำเนินกิจการด้านต่าง ๆ ของสังคมมนุษย์คือสาเหตุที่ก่อให้เกิด สถาบันสังคม และการบริหาร สถาบันสังคมที่จัดตั้งในรูปสถาบันและองค์กรต่าง ๆ จะดำเนินภารกิจได้ตามที่สังคมมอบหมาย จำเป็นต้องมีการจัดองค์การบริหาร ที่เหมาะสมกับลักษณะของกิจการ การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มคน ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม^๑ หน้าที่งานแต่ละอย่าง ของกระบวนการการบริหารเป็นหน้าที่ที่จำเป็นของผู้บริหารทุกคน ทุกองค์การที่ต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองานทั้งหลายที่บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การปฏิบัติอยู่ให้ประสบความสำเร็จผลอย่างมีประสิทธิภาพ^๒ ผู้บริหาร คือผู้ใช้สมองใช้ความคิดเพื่อแสวงหา และผสมผสานทรัพยากรทางด้านกายภาพ ทางด้านการเงิน และทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์การ^๓

สถาบันสงฆ์ไทย หรือสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสามสถาบันหลักของชนชาติไทยที่ดำเนินกิจกรรมหลายอย่างทางสังคม เพื่ออำนวยความสะดวกและความเจริญก้าวหน้าทางสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัด “องค์การบริหาร” ขึ้น การบริหารคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธกาลหลักที่ใช้ในการบริหารปกครองครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบริหารปกครองด้วยธรรมาธิปไตย สำหรับการบริหารปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นองค์ประธาน มีการบังคับบัญชาลงไปเป็นลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส จัดว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่ต้องใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้วยเช่นกัน พระสังฆาธิการทุกระดับ มีหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามที่ได้รับมอบหมายให้

---

^๑ วิจิตร ศรีสะอ้าน, หลักและระบบการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^๒ นิพัทธ์ จิตรประสงค์, การบริหารวิद्यุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

^๓ รงชัย วงศ์สุวรรณ, วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม^๕ พระสังฆาธิการคือพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการบริหารปกครองคณะสงฆ์ไทย มี ๖ ระดับ ๑๒ ตำแหน่ง คือเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคและรองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและรองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการในเขตการปกครองคณะสงฆ์^๕ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการ ซึ่งก็หมายรวมถึงพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลด้วยจะต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และงานพระศาสนา ศาสตร์ในการบริหารจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน การงบประมาณ ซึ่งต้องบริหารจัดการในเชิงรุกเพื่อให้ได้ผลเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ส่วนศิลป์ในการบริหารจัดการประกอบด้วย ภาวะผู้นำ และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน มีศิลปะในการพูดที่ดี โน้มน้าวได้เก่ง^๖ รวมถึงการบริหารจัดการ ด้านบุคลากรและอาคารสถานที่ ให้เป็นไปเพื่อความเจริญของพระพุทธศาสนาและความผาสุกของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องหลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา

เมื่อสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไป มีเหตุการณ์และกิจการใหม่ ๆ อันมีลักษณะต่าง ๆ หลากหลายเกิดขึ้นมากมายทั้งภายในและภายนอกวงการพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องมีผลกระทบต่อความเจริญมั่นคงทางพระพุทธศาสนาด้วย พระสงฆ์จะต้องเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ถ้าพระสงฆ์ไม่รู้เท่าทันสังคมย่อมไม่สามารถทำประโยชน์ที่แท้จริงแก่สังคมตามพระพุทธเจตนา และอาจตกเป็นเหยื่อของสังคม พระพุทธศาสนาก็หมดศักดิ์ศรีหมดศักยภาพและถึงกาลเวลาเสื่อมอย่างรวดเร็ว^๗

^๕สมานจิต ภิรมย์รัตน์, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), คำนำ.

^๕กรมการศาสนา, กองแผนงาน, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๙๗.

^๖น้อย ลายคราม, การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๓๙๗.

^๗ประเวศ วะสี, แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานภาพและวิชา,อ้างใน พระมหาตุล จีระวิฑู (จินดาพันธ์), “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา” ,วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗),หน้า ๒.

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นผู้บริหารงานการคณะสงฆ์ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้ทันกับยุคของการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน อำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่าได้มีการใช้หลักบริหารงานมาพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทางการบริหารงานของคณะสงฆ์ และงานพระพุทธศาสนาตามอำนาจหน้าที่ของตน มากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลวิจัยที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นประโยชน์ เสนอแนะให้มีการจัดทำเป็นข้อสารสนเทศ หรือหลักสูตรการอบรม และปรับปรุงระบบบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นแนวทางให้คณะสงฆ์ในอำเภอกาชี ๑ นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ เป็นการพัฒนาองค์กรของคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัยและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีประสิทธิภาพ

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการคณะสงฆ์ ในอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารงานการคณะสงฆ์ ในอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรจากการให้ตอบแบบสอบถาม คือ พระสังฆาธิการทั้งหมดในอำเภอกาชี จำนวน ๓๙ รูป พระภิกษุและสามเณร

จำนวน ๓๑๗ รูป ไวยาวัจกร มัคทายก และคณะกรรมการวัด จำนวน ๑๖๑ คน รวมประชากรทั้งสิ้น ๕๑๗ คน^๕

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

เขตการปกครองพระสังฆาธิการทั้งหมดใน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๓ ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๑๔ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ แนวทาง และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีพรรษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

---

^๕สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอภาชี ปี ๒๕๕๔.

๑.๕.๕ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีที่มีที่อยู่ในตำบลต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๗ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ประสิทธิภาพ หมายถึง ขนาดและความสามารถของความสำเร็จหรือ บรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของตนเองและองค์กร

๑.๖.๒ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอ รอง เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและรองเจ้าคณะตำบล ตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ (ฝ่าย มหานิกาย) ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๓ สภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารจัดการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในระดับที่ปฏิบัติอยู่ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์มาตรา ๓๗ ดังนี้

๑) การบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง การจัด กิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล ซึ่ง ล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงเงิน แรงงาน และแรงความคิด อันเป็นส่วนสร้างสรรค์และ เสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุของวัดวาอาราม ต่าง ๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี

๒) การปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการ ประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้เป็นไป ด้วยความเรียบร้อยดีงาม ควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคมรวมไป ถึงการคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นได้ เป็นอยู่ด้วยความผาสุกช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหม วิหารธรรมตามควรแก่เหตุเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓) การเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยการจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรง

๔) การให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล หมายถึง การเชื่อมโยงผูกพันกับสังคม ทั้งในสวนวัดและนอกวัดและเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในลักษณะการอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอให้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม การบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำ และเป็นการจร อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด รวมไปถึงการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน (เมรุเผาศพ) ศาลาพักผ่อนหรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บ

๑.๖.๔ พรรษา หมายถึง ระยะเวลาในการครองเพศบรรพชิต ตั้งแต่วันที่ได้รับการอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์จนถึงปัจจุบัน ของ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และรองเจ้าคณะตำบล (ฝ่ายมหานิกาย) ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกเป็น ๒ ช่วงคือ น้อยกว่า ๒๕ พรรษา และตั้งแต่ ๒๕ พรรษาขึ้นไป

๑.๖.๕ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง หมายถึง ระยะเวลาที่ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส (ฝ่ายมหานิกาย) ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองในอำเภอภาชี อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจำแนกออกเป็นช่วงเวลา ๑ ปีขึ้นไป

๑.๖.๖ ตำบล หมายถึง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ตำบลภาชี ตำบลระโสม ตำบลหนองน้ำใส ตำบลดอนหญ้านาง และตำบลพระแก้ว

๑.๖.๗ พระภิกษุและสามเณร หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่พำนักอยู่ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๘ ฆราวาส หมายถึง ไวยาวัจกร มัคทายก และคณะกรรมการวัดในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบประสิทธิภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบรูปแบบและวิธีการบริหารงานการคณะสงฆ์พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับวิธีการบริหารงานการคณะสงฆ์พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานการคณะสงฆ์พระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพ

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและการบริหารของพระสังฆาธิการ โดยมีการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารงาน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๓.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

๒.๓.๒ ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๒.๓.๓ พระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล

๒.๓.๔ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล

๒.๓.๕ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงาน

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

ในเรื่องของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น โดยทั่วไปแล้วส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงผลการปฏิบัติงาน (Performance) คือ เมื่อมีผลการปฏิบัติงานที่ดี ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูง และถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดีก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ซึ่งความหมายโดยตรงของประสิทธิภาพนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้ดังนี้

วัชรินทร์ ขวัญพะงุ่น สรุปความหมายของคำว่าประสิทธิภาพเอาไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึง ผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ รวมถึงความพึงพอใจที่เกิดแก่ผู้บริหาร โดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารอย่างคุ้มค่าและปริมาณการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด^๑

---

^๑วัชรินทร์ ขวัญพะงุ่น, หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล, <http://gotohow.org/blog/watcharin๒๐๐๘/๒๒๖๘๓๐>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๓.

จอห์น มิลเล็จ (John D. Millet) อ้างใน สมพงษ์ นิตติพิทักษ์ชน^๒ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย์ และได้รับผลกำไร จากการปฏิบัติตามนั้นด้วย ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตร ดังนี้

$$E = (O - I) + S$$

E = Efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output คือ ผลผลิตหรือผลงานที่รับมอบมา

I = Input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป

S = Satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา

เฮอ์เบิร์ตซ์ ไชม่อน (Herbert A.Simon) อ้างใน สมพงษ์ นิตติพิทักษ์ชน^๓ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้คล้ายคลึงกับ Millet คือ ถ้าจะพิจารณาว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับออกมา ดังนั้นตามทรรศนะนี้ประสิทธิภาพจึงเท่ากับผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้า และถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์กรก็บวกกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Satisfaction) เข้าไปด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) สรุปความหมายของประสิทธิภาพเอาไว้ว่า “ภาวะแห่งความสำเร็จทั่ว หรือภาวะที่ทำให้ผลสำเร็จ”^๔

จากความหมายของนักวิชาการที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ คือ การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินการอย่างคุ้มค่าและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นที่พึงพอใจแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย หรือภาวะที่ทำให้เกิดผลสำเร็จ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารมีควบคู่มากับมนุษย์เป็นเวลานานแล้ว แต่การบริหารกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้พันธกิจต่าง ๆ เหล่านั้นดำเนินการไปได้ด้วยดี และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้ง

^๒จอห์น มิลเล็จ (John D. Millet), อ้างใน สมพงษ์ นิตติพิทักษ์ชน, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^๓เฮอ์เบิร์ตซ์ ไชม่อน (Herbert A.Simon), อ้างใน สมพงษ์ นิตติพิทักษ์ชน, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

พระสังฆาธิการผู้บริหารงานคณะสงฆ์ก็ต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหาร ทั้งที่เป็นแนวคิดทางศาสนา และแนวคิดด้านการบริหารตามหลักสากล ดังแนวคิดต่าง ๆ ต่อไปนี้

พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง กระบวนการจัดการและดำเนินการทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการวัด และเป็นฐานรองรับพระศาสนามีความก้าวหน้า สามารถอำนวยความสะดวก เสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และแสดงความเมตตาอนุเคราะห์ต่อปวงชน ปราบกฏขัดทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม^๕

พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันทำงานโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรทางการบริหารมาจัดดำเนินการตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน^๖

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง กระบวนการของการวางแผนการจตุตการ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^๗

รุ่ง แก้วแดง อ้างถึงใน พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารว่า หมายถึง ผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ^๘

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์คณะขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์คณะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ ดังนั้นการกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์การให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้า

^๕พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี), “ธรรมปริทัศน์ ๔๖”, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (พิมพ์ในโอกาสมงคลวาระเจริญอายุครบ ๖๙ ปี และในโอกาสได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมวรนายก, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓.

^๖พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์), “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

^๗สมยศ นาวิการ, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^๘รุ่ง แก้วแดง, อ้างใน พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์), “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙.

ทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อช่มบุคคลผู้เริ่ดอายุ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงถึงคุณสมบัติของผู้บริหารที่ได้ฝึกฝนพัฒนาแล้วอย่างบูรณาการหรือแบบองค์รวมไว้ ๔ ด้าน ดังนี้

๑) ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู ฟัง, จมูก ดมกลิ่น, ลิ้น ลิ้มรส, กาย สัมผัส, ใจ รับรู้อารมณ์ อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาดได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

๒) ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้วไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพะที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุขแก่สังคมและแก่โลก

๓) ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว คือ การศึกษาที่ฝึกฝนพัฒนาในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาในด้านคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ๓ ด้าน ดังนี้

(๑) ด้านคุณธรรม มีความเมตตากรุณา ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู

(๒) ด้านความสามารถของจิต มีความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นแน่วแน่ ความมีสติ ความมีสมาธิ

(๓) ด้านความสุข เช่น ความมีปีติอิ่มใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ การมีจิตใจที่ร่าเริง ความมีจิตใจสงบสุข

๔) ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว หมายถึง การศึกษาที่ฝึกพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง การรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง การรู้จักทดลอง การรู้จักตรวจสอบ ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การเข้าถึงความจริง การนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหา และคิดการต่างๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มัน

^๕พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

เป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวงจนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์^{๑๐}

พระธรรมวรานายก (โอภาส นිරุตติเมธี) ได้นำเสนอคุณลักษณะของพระนักปกครองที่ดีไว้ ดังนี้^{๑๑}

๑) ต้องมีเกียรติคุณ ๓ ประการ คือ คีล มีความเคร่งครัดระเบียบวินัย อาจารย์มีมารยาทต่อผู้ใหญ่ ผู้น้อย และคนเสมอกัน วัตร สันตจิตชัดเจนในการทำงาน

๒) ต้องมีจุดเด่น ๔ ประการ คือ ไม่ห่าง ไม่ว่าง เจริญอกงาม และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

๓) ต้องมีวิญญานของพระสงฆ์ ๔ รัก คือ รักวัดเหมือนบ้าน รักงานเหมือนชีวิต รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน และรักชาวบ้านเหมือนญาติพี่น้อง

๔) ต้องละเว้นอกติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ สำเอียงเพราะความรัก ความชอบโทสาคติ สำเอียงเพราะความโกรธ ความเกลียดชัง โมหาคติ สำเอียงเพราะความหลง ความโง่เขลา มงาย ภัยาคติ สำเอียงเพราะเกรงกลัวอิทธิพล

๕) ต้องเจริญพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา ตั้งความรักความปรารถนาดีต่อผู้น้อย กรุณา มีใจสงสาร คิดช่วยเหลือผู้น้อยในคราวประสบทุกข์ มุทิตา มีใจพลอยยินดีด้วยเมื่อผู้น้อยได้ดี อุเบกขา มีใจเป็นธรรม มีเหตุผล วางตนเป็นกลาง

๖) ต้องประพฤติธรรมของผู้น้อยผู้บังคับบัญชาเหนือตน ๕ ประการ คือ กตัญญูกตเวทิตี ยอมรับและตอบแทนบุญคุณท่านผู้มีพระคุณ พาหุสัจจะ ยอมรับฟังท่านมาก ๆ โสวัจัสสตา ว่าง่ายสอนง่าย อปจายนะ อ่อนน้อม ถ่อมตน สัมมาคารวะ ให้ความสำคัญต่อท่านมาก ๆ

๗) ต้องมีภาวะแห่งผู้นำ ๖ ประการ คือ ไปมาหาสู่ อยู่ร่วมด้วย ช่วยทำกิจ จิตประสาน งานดำเนิน และประเมิณผล

๘) ต้องมีคุณธรรมเป็นเหตุให้ระลึกรู้ถึงกัน ๖ ประการ คือ มีเมตตาทายกรรมต่อกัน มีเมตตาวิกรรมต่อกัน มีเมตตาโมกรรมต่อกัน แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่เพื่อน สหพรหมจารี มีศีลสามัญตา และมีทิวฐิสามัญตา

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ชีวิตที่เป็นอยู่ดีด้วยการศึกษาทั้ง ๓ ที่ทำให้พัฒนาครบ ๔*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒-๓๓.

^{๑๑} พระธรรมวรานายก (โอภาส นිරุตติเมธี), *ธรรมปริทัศน์ ๔๖*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ในโอกาสสมณกาลวาระเจริญอายุครบ ๖๕ ปี และในโอกาสได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมวรานายก, ๒๕๔๖), หน้า ๖๘-๗๑.

๙) ต้องเป็นกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงานด้วยคุณธรรม ๗ ประการ คือ ปิโย น่ารัก กรุณา เคารพ ภาวนีโย นายกย่อง วัตตา พุดเป็น วจนักขโม อดทนต่อเสียงสะท้อนได้ คัมภีริง กะถัง กัตตา ทำเรื่องยากให้ง่าย โน จัฎฐาเน นโยชเย ไม่ชักชวนใครไปในทางเสียหาย

๑๐) ต้องมีคุณธรรมนำหมู่คณะไปสู่ความเจริญ ๗ ประการ คือ (๑) หมั่นประชุมหารือกันเนื่องนิตย์ (๒) พร้อมเพรียงกันทำกิจเนื่องนิตย์ (๓) เคารพกฎประจำทำให้ดี (๔) ประธานมีฟังทำงานด่าเนิน (๕) ทั้งเล็กใหญ่ยกย่องกัน ไม่หยันหยาม (๖) สิ่งดีงามดำรงอยู่ ชูสรรเสริญ (๗) น้อมรับผู้ทรงธรรมไม่ก้าวกายชาติจำเริญศาสน์เรื่องรุ่งพวยพุ่งเอย

๑๑) ต้องมีธรรมสำหรับนักปกครอง ๑๐ ประการ คือ (๑) ทาน การให้ (๒) ศีล การประพฤติดีประพฤติชอบเรียบร้อยดีงาม (๓) บริจาค การเสียสละสุขส่วนน้อยเพื่อประโยชน์สุขส่วนใหญ่ (๔) อาชวะ ความซื่อสัตย์ (๕) มัทวะ ความอ่อนโยน (๖) ตบะ ความเพียรเป็นเครื่องเผาผลาญความชั่ว (๗) อักโกระ ความเยือกเย็นไม่กริ้วโกรธ (๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น (๙) ขันติ ความอดทน อดกลั้น อดออม (๑๐) อวิโรธนะ การไม่มีรอยพิรุณ การไม่ทำผิด ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

จากความหมายของการบริหารและความหมายของผู้บริหารข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหาร ก็คือ บุคคลใด ๆ ก็ตามที่พยายามทำให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การ โดยใช้กำลังความพยายามของบุคคลอื่น หรือบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่นคือผู้บริหาร ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้และยึดหลักการในการบริหารโดยภาพรวมขององค์การ

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์

๑) ความหมายเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร

ก. คำว่า บทบาท ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ให้คำนิยามหรือความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู หรือหน้าที่ ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย^{๑๒}

ราชบัณฑิตยสถาน อ่างใน วราคม ที่สุกะ ได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ดังนี้ คำว่า บทบาท (Role) หมายถึง การหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้

^{๑๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

บุคคลกระทำบทบาท คือ สิ่งที่เราทำ หรือ หน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^{๑๓}

พจนานุกรมคอลลิเนส ให้คำจำกัดความหมายของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. บทบาทการแสดงที่แสดงโดยผู้แสดงหญิงหรือชาย
๒. บทบาททางจิตวิทยาที่บุคคลแสดงตามกฎเกณฑ์ของสังคม ด้วยอิทธิพลของความคาดหวังของบุคคลที่คิดว่าเหมาะสม

๓. บทบาทที่เป็นหน้าที่ปกติ ซึ่งองค์กรเป็นผู้กำหนดให้^{๑๔}

เกี่ยวกับความหมายบทบาทที่สังคมกำหนด หรือ บทบาทในสังคม (Social Role) **สุชา จันท์เอม** ได้อธิบายว่า หน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ ให้บุคคลในสถานะภาพต่างๆ ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติบทบาทในสังคมจึงแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ของเขา เช่น บทบาทของครู อาจารย์ สังคมกำหนดไว้ว่า ครู อาจารย์จะต้องสั่งสอนศิษย์ อบรมให้มีความรู้ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้^{๑๕}

ในขณะที่ **กรรณิการ์ ขวัญอารีย์** ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ^{๑๖}

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือ บทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

ดังนั้นจึงพอจะสรุปเกี่ยวกับบทบาทที่สังคมคาดหวังได้ว่า ผู้ใดก็ตามที่เขามีสถานภาพใด สถานภาพหนึ่ง ก็ย่อมถูกคาดหวังว่า ควรมีพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดในตัวของเขาเองและบุคคลอื่น ๆ ข้าราชการมีหน้าที่ให้ความสะดวกและบริการแก่ประชาชนโดย

^{๑๓} วราคม ที่สุกะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔.

^{๑๔} Pass, Lowes & Davies., **Collins Dictionary Odeconomics**, (Glasgow : Harper Collins, 1993), p.1008.

^{๑๕} สุชา จันท์เอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๑๖} กรรณิการ์ ขวัญอารีย์, บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์, **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

เต็มใจและเต็มที่จะหรือตัวอย่างที่จะศึกษา คือพระสงฆ์ซึ่งดำรงสถานภาพเป็นพระสังฆาธิการ หรือพระภิกษุสงฆ์เองก็จะต้องมีสามัญสำนึก และคาดหวังต่อบทบาทจริงของตนเอง ขณะเดียวกันบุคคลอื่น ๆ เช่น ประชาชนทั่ว ๆ ไป ข้าราชการ ฯลฯ ก็ย่อมคาดหวังที่จะให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามบทบาทหรือหน้าที่ของท่านด้วย บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว^{๑๗} ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิด ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กล่าวไว้ว่า^{๑๘} “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ”

จากคำนิยามความหมายที่นำมากล่าวนั้นสามารถสรุปได้ว่า คำว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข. คำว่า การบริหาร ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ให้คำนิยามหรือความแตกต่างกันออกไป เช่น พระมหาประยงค์ อุปเสโน (อุปเสโน) ได้กล่าวว่า^{๑๙} มักใช้คำ ๒ คำ แทนคำว่าการบริหาร ได้แก่ Administration และ Management โดยแยกใช้ตามความนิยม คือ Administration ใช้กับการบริหารงานในองค์การภาครัฐราชการ หรือ Management ใช้กับการบริหารหรือจัดการในองค์การภาคธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีอีกคำหนึ่งซึ่งที่นิยมนำมาแทนสองคำข้างต้นด้วย คือ Implementation สำหรับนักบริหารทั้งในและนอกประเทศก็ได้เช่นกัน ในบทวิชาการของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ต่างก็ได้ให้นิยามและให้ความหมายของการบริหารของ พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท (วรรณบุตร) ที่ได้สรุปไว้ดังนี้^{๒๐}

กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ความหมาย เชิงพฤติกรรมกล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การบริหารกล่าวว่า หมายถึง การบริหารประกอบด้วยลักษณะ ๒ ประการ คือ มีวัตถุประสงค์และมีความร่วมมือร่วมใจกัน กล่าวถึง การบริหาร หมายถึง ผู้ที่ใช้ภาวะผู้นำในการทำงานกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุ

^{๑๗} พระราชวรมนูณี (ประยูรย์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

^{๑๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๓.

^{๑๙} พระมหาประยงค์ อุปเสโน (อุปเสโน), “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด : ในกรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในเขตจังหวัดหนองคาย”, สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

^{๒๐} พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท (วรรณบุตร), การบริหารคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การใช้อำนาจที่มีอยู่จัดดำเนินงานของสถาบันนั้น ให้ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ต้องการ การบริหาร อาจหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน

การบริหารนั้น หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ โดยการนำเอาทรัพยากร (Administration Resource) มาประกอบเป็นกระบวนการของการบริหารเป็น (Process of Administration) ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กมล รอดคล้าย กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การที่มีบุคคลทั้งสองขึ้นไปทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน หรือศิลปะในการทำงานให้สำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคคลอื่น ๆ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ร่วมกัน หรือหมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งสามารถมองได้ในเรื่องของโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้นตอนของสายบังคับบัญชา ในหน้าที่เป็นชั้น ตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่เด่นชัด มีความรับผิดชอบ และเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามเป้าหมายหรือทางการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์ หรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือการร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ส่วนความหมายของการบริหารนั้น หมายถึง การแก้ปัญหาให้บรรลุผลตามเป้าหมายลักษณะของการแก้ปัญหาอาจดำเนินไปในรูปของการตัดสินใจ และการปฏิบัติงานก็ได้ความหมาย การบริหาร คือ การนำทรัพยากรมาใช้ดำเนินงานตามกระบวนการจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๑}

เอนก สิทธิประศาสน์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำทรัพยากรมาประกอบการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๒}

และได้สรุปสาระสำคัญของการบริหารไว้ดังนี้ คือ^{๒๓}

๑. การบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง
๒. เป็นกระบวนการทางสังคม
๓. เป็นการตัดสินใจสั่งการ
๔. เป็นการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๕. เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

^{๒๑} กมล รอดคล้าย, คู่มือการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๙.

^{๒๒} เอนก สิทธิประศาสน์, การบริหารการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : เทศาภิบาล ๘, ๒๕๓๐), หน้า ๓.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

จากคำนิยามความหมายที่นำมากล่าวนั้นสามารถสรุปได้ว่า “การบริหาร” คือความสามารถในการนำทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ ทุน อุปกรณ์ ข้อมูล สื่อสาร มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือผู้บริหารที่วางไว้

๒) หลักการ หรือหน้าที่ในการบริหารงาน

โดยทั่วไป นักวิชาการ และผู้บริหารที่สำคัญได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ หรือ ภาระหน้าที่ในการบริหารไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

อารีย์ สวัสดิ์สาส์และคณะ ได้นำเสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ ^{๒๔}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงแต่การแสวงหาคนมาทำงานการบรรจุ การแต่งตั้ง ฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดชั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

^{๒๔} อารีย์ สวัสดิ์สาส์ และคณะ, บทบาทของผู้บริหารฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มี
วุฒิสามารถ, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) กล่าวถึง หน้าที่การจัดการ หรือ Management Functions^{๒๔} ก็คือ หน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ จัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่งานที่จำเป็นที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองานทั้งหลายที่บุคคลในฝ่ายต่าง ๆ ในองค์การปฏิบัติอยู่ให้สำเร็จผลโดยมีประสิทธิภาพ

ในทางปฏิบัตินั้น คำว่า กระบวนการจัดการ บางครั้งยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงกิจกรรมทางการอื่น ๆ ที่ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการทำงานตามหน้าที่งานการจัดการนี้ด้วย เช่น การกล่าวถึง การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร หรือการมอบหมายงาน ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการด้วยเช่นกัน

ขอบเขตความหมายและข้อแตกต่างของหน้าที่งานการจัดการ แต่ละประการข้างต้นจะได้ขยายความ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้ และหนทางที่จะทำให้ได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผนผู้บริหารจะทำการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต และจะมีการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายผลงานต่าง ๆ และจะกำหนดแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

หน้าที่การวางแผนจึงเป็นเครื่องช่วยให้ผู้บริหารเกิดความรอบคอบในการก้าวไปในอนาคตโดยไม่ตั้งอยู่ในความประมาทและสามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นข้างหน้า ผลดีของการวางแผนจึงเท่ากับช่วยให้เกิดการป้องกันปัญหามากกว่าการต้องคอยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น

---

^{๒๔} รัชชัย สันติวงษ์, เอกสารคำบรรยาย, การบริหารวิद्यยุคใหม่ หลักการจัดการ, (สำนักส่งเสริมและบริการสังคม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า ๑๓-๑๖.

ในการวางแผนนั้น ผู้บริหารจะใช้ดุลพินิจพิจารณาสิ่งต่าง ๆ คือ องค์กรจะทำอะไร ให้ได้ผลงานอะไร ทำอย่างไร ทำโดยใคร ทำเมื่อไร ซึ่งเมื่อคิดตลอดจนได้แผนงานหรือแนวทางการปฏิบัติที่ได้ออกมาแล้ว ก็จะช่วยให้องค์กรสามารถทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยมีประสิทธิภาพสูง ทั้งในแง่ผลผลิตสูง ต้นทุนต่ำ และชนะคู่แข่งได้ในที่สุด

กล่าวโดยสรุป การวางแผนจะมีขั้นตอน แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ก) การกำหนดเป้าหมาย และ ข) การวางแผนเพื่อให้ผลสำเร็จตามเป้าหมายดังกล่าว

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงาน เพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี การจัดโครงสร้างองค์การ คือ การจัดโครงสร้างงานที่ประกอบด้วยกำหนดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มงานเป็นหน่วย เป็นแผนก หรือเป็นกอง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน โครงสร้างที่ดีจึงต้องสามารถชี้ชัดได้ว่า ใครต้องทำงานใด และใครจะต้องรายงานต่อใคร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความมีระเบียบในขณะปฏิบัติงานเป็นกลุ่มได้อย่างดี

การจัดโครงสร้างองค์การโดยมีการกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ระหว่างกิจกรรมและตำแหน่งต่าง ๆ นี้เอง จะช่วยให้มั่นใจได้ตลอดเวลาว่า การทำงานจะสามารถประสานกันได้ และอยู่ภายใต้การควบคุมเสมอ โครงสร้างองค์การที่จัดขึ้นจึงเป็นขั้นตอนงานการจัดการที่ต้องกระทำต่อเนื่องจากการแผน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่า เมื่อลงมือปฏิบัติงานจริงแล้วงานต่าง ๆ จะบรรลุผลสำเร็จลงได้ การจัดองค์การจะช่วยให้เกิดผลดีที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อการทำงาน โดยจะไม่มีตำแหน่งงานที่ขาดหรือเกิน และในชั้นปฏิบัติจะไม่เกิดการสับสน หรือการทำงานก้าวท้าวซ้ำซ้อนกัน ผู้ทำงานต่างจะรู้ถึงขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบ ฝ่ายต่าง ๆ จะรู้ว่าหน่วยงานใดไว้เป็นหน่วยปฏิบัติ และหน่วยงานใดเป็นเป็นหน่วยที่ปรึกษา และโดยสายการบังคับบัญชาที่กำหนดไว้จะช่วยให้ทุก ๆ ฝ่ายสามารถประสานการทำงานได้ตลอดเวลาอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งข้อขัดแย้งต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป การจัดโครงสร้างองค์การ ก็คือ การมุ่งพยายามจัดระเบียบให้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ทั้งหลายเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สะดวก และราบรื่น โดยมีขั้นตอนการจัด ๒ ชั้น คือ

- ก) การจัดกลุ่มงานที่จำเป็นเพื่อการทำงานตามเป้าหมาย
- ข) การมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นเพื่อการทำงานต่าง ๆ

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง ภารกิจของผู้บริหารในการจัดในการดำเนินกิจกรรมทางการจัดการที่เกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพพร้อมในการทำงานในทุกตำแหน่งงานหลักการและนโยบายของหน้าที่การจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่จะใช้ยึดถือปฏิบัติ ก็คือ การพยายามให้เป็นไปตามหลัก “วางคนให้เหมาะกับตำแหน่งงาน” หรือการพยายามทำให้

ทุกตำแหน่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพร้อม และเหมาะสมกับงานที่ทำให้มากที่สุด ตลอดเวลานั่นเอง

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดคนเข้าทำงานเพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถพร้อมก็คือ การต้องทำการคัดเลือก ปฐมนิเทศ การอบรมและพัฒนาบุคคล ตลอดจนการประเมินงาน และการจัดระบบรางวัลตอบแทนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจการทำงาน และการริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี จะทุ่มเททำงานในองค์กรเป็นอย่างดีตลอดไป

๔. การสั่งการ (Directing) หมายถึง กิจกรรมทางการจัดการโดยผู้นำหรือผู้บริหารในการบังคับบัญชาให้การทำงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างองค์การดำเนินไปโดยราบรื่นมีการประสานงานร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ทั้งนี้ความพยายามของผู้บริหารในการสร้างศิลปะการบังคับบัญชาที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดีนั้น คือ ต้องฝึกทักษะให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพที่สามารถโน้มน้าวและชักจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทุ่มเทการทำงานนั่นเองซึ่งในการนี้สร้างความเข้าใจโดยมีทักษะในด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) นับว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็น และการเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์จะเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ผู้บริหารมีความคล่องตัวสามารถประยุกต์ศิลปะการสั่งการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องตามสถานการณ์ได้

กล่าวโดยสรุป หน้าที่การสั่งการจะเกี่ยวข้องกับการชักนำ และช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานของตนอย่างดี ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีนั่นเอง

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าการทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จผล ตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งขั้นตอนการควบคุมที่สำคัญนั้นจะต้องมีการวัดผลงาน สิ่งที่ได้ มี การเปรียบเทียบผลงานกับเป้าที่ตั้งไว้ และการดำเนินการแก้ไขเมื่อมีสิ่งผิดปกติหรือที่มีเหตุการณ์ทำให้ผลงานคลาดเคลื่อนจากที่กำหนดไว้ในแผน ด้วยกลไกของการควบคุมดังที่กล่าวนี้ การควบคุม จึงต้องมีการพิจารณาทกลงใจให้ชัดว่าจะวัดผลงานอะไร จะวัดโดยวิธีการอย่างไร จะใช้เกณฑ์อะไรเป็นตัววัด

หลักและนโยบายของการควบคุมนั้น พื้นฐานจะอยู่ที่ “การควบคุมคน” ผู้ทำงานเป็นสำคัญทั้งนี้เพราะงานต่าง ๆ จะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดนั้นจะอยู่ที่คนปฏิบัติงานมากกว่าวัตถุสิ่งของ หรือเครื่องจักร ด้วยแนวความคิดดังกล่าว การควบคุมที่มีประสิทธิภาพจึงอยู่ที่การพยายามติดตามดูว่า มี่งานในความรับผิดชอบของใครบ้าง ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม และการพยายามกำกับให้ผลงานของผู้ทำงานทุกจุดเบนกลับเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ โดยเทคนิคที่ใช้ในการควบคุมในทางการจัดการนั้นวิธีการจะกระทำโดยการประเมินผลงาน การวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา และการให้ข้อเสนอแนะปรึกษาต่าง ๆ นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป กระบวนการจัดการที่ประกอบด้วยหน้าที่การจัดการ ทั้ง ๕ ประการนี้ จึงเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารที่พึงต้องปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานและบริหารคนใน

ระบบองค์การธุรกิจเพื่อให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และจากหน้าที่งานการจัดการนี้ หากนำมาสรุปพิจารณาเป็นขอบเขตงานที่ผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องคอยจัดการตลอดเวลาแล้ว จะเห็นว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารต้องคอยจัดการจะมี ๓ สิ่ง คือ

ก. การจัดการเกี่ยวกับด้านความคิด คือ ต้องคอยคิดวิเคราะห์สถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้องค์การธุรกิจสามารถ “วางแผน” เพื่อให้สามารถมีทางเลือกแผนงานที่ดีที่สุด

ข. การจัดการเกี่ยวกับสิ่งของ คือ การจัดองค์การเพื่อให้มีการจัดแบ่งกิจกรรมและจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรวมเป็นกลุ่มงานที่ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. การจัดการเกี่ยวกับคน คือ เป็นส่วนของการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ซึ่งหน้าที่การจัดการที่เกี่ยวกับคนทั้ง ๓ หน้าที่ คือ การจัดคนเข้าทำงานเพื่อให้ได้คนที่มีความสามารถ และการสั่งการเพื่อให้มีการจูงใจผู้ทำงานโดยศิลปะการปกครองบังคับบัญชาที่ดี รวมทั้งการควบคุมเพื่อติดตามดูแลและกำกับการทำงานของคนให้เข้าสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการเกี่ยวกับคนทั้งสิ้น การเปลี่ยนจากความไม่มีประสิทธิภาพ ที่สืบเนื่องมาจากวิธีปฏิบัติแบบไม่มีหลักเกณฑ์ มาเป็นความมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการจัดการที่มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยตัวผู้บริหารตามความรับผิดชอบที่ควรจะมีมากกว่าเดิม

การจัดการที่มีหลักเกณฑ์นี้มีหลักการที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๒๖}

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนด “วิธีที่ดีที่สุด” (One Best Way) สำหรับงานที่จะทำแต่ละอย่าง

๒. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน จัดงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน และจะต้องมีการอบรมคนงาน ให้รู้จักวิธีทำงานที่ถูกต้องด้วย และจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงานและคนงาน ซึ่งเชื่อว่าคนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น

๔. ต้องมีการประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน

---

^{๒๖} สำนักส่งเสริมศึกษาและบริการสังคม, บทบาทของพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒-๓๔.

และ อองรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) เชื่อว่าเป็นไปได้ที่เราจะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการจัดการที่สามารถใช้ได้กับการจัดการทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการจัดการงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล ได้สรุปสาระสำคัญไว้ดังนี้

๑. เกี่ยวกับหน้าที่การจัดการ (Management Functions) กระบวนการจัดการงานประกอบด้วยหน้าที่ต่างๆ ๕ ประการ คือ

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อองค์การ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติขึ้นเป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่จะช่วยงานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง การสั่งงานต่าง ๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำเป็นตัวอย่างที่ดี และต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานด้วยตลอดจนเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรด้วย

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้าได้ และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้น สามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้แล้ว

๒. เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีคุณลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ ปฏิภาณ การศึกษาหาความรู้เทคนิคในการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมเรียกว่า ความสามารถทางด้านจัดการ ซึ่งต่างจากพนักงานระดับปฏิบัติที่จะเน้นหนักที่เทคนิควิธีการทำงานเป็นสำคัญ

๓. เกี่ยวกับหลักการจัดการ (Management Principles) เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการจัดการไว้ ๑๔ ข้อ คือ^{๒๗}

๑) หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority & Responsibility) ฟาโยล์ เชื่อว่า อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ และอำนาจหน้าที่ควรจะมีเท่ากับความรับผิดชอบ นั่นคือ เมื่อผู้ใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานใดงานหนึ่ง ผู้นั้นก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จ

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command) การกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งที่เกิดขึ้นนั่นเอง

๓) หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of Direction) ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกัน ควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นไปตามแผนเพียงอันเดียวร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายขององค์การในที่สุด

๔) หลักของการสร้างไว้ซึ่งสายงาน (Scalar Chain) ซึ่งก็คือ สายบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุดในองค์การจะเอื้ออำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว จะช่วยให้เกิดระเบียบในการติดต่อสื่อสารในองค์การอีกด้วย

๕) หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of Work or Specialization) คือ การแบ่งงานกันทำตามความถนัด เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของบุคลากรในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์

๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline) คือ ระเบียบวินัยในการทำงานนั้น เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงานโดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดความเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความยุติธรรม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual to General Interest) ระบุไว้ว่า เป้าหมายและผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของส่วนรวม ของกลุ่มจะต้องมีความสำคัญเหนือกว่าเป้าหมายของส่วนบุคคล หรือของส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remunerations) ต้องมีความยุติธรรมและก่อให้เกิดความพอใจ และประโยชน์มากที่สุดแก่ทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ลูกน้อง และเจ้านาย ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะการณ์ปัจจุบัน

๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization) การจัดการควรจะต้องมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อจะควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะทำได้

๑๐) หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (Order) คือ การจัดระเบียบสำหรับการทำงานของคนในองค์การนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องกำหนดลักษณะและขอบเขตงานให้ถูกต้อง ชัดเจน พร้อมทั้งระบุถึงความสัมพันธ์ต่องานอื่น ผังการจัดองค์การ (Organization Chart) เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity) ผู้บริหารต้องยึดถือเรื่องของความเอื้ออาทรและความยุติธรรมเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความจงรักภักดีและอุทิศตนในการทำงานให้กับองค์กร

๑๒) หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of Tenure) การที่คนเข้าออกมาก ย่อมเป็นสาเหตุของการสิ้นเปลือง และทำให้การจัดการงานไม่เกิดประสิทธิภาพดังนั้น ทั้งผู้บริหารและคนงานจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำได้ดีเสียก่อน

๑๓) หลักของความคิดริเริ่ม (Initiative) การช่วยคิดริเริ่มของคนงานทุกคนภายในขอบเขตที่คนคนนั้นพึงมี จะเป็นพลังอันสำคัญที่จะทำให้องค์กรเข้มแข็งขึ้น ตลอดจนแผนงานและเป้าหมายต่าง ๆ ก็จะถูกทำให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit De Corps) คือ การเน้นถึงความจำเป็นที่ทุกคนในองค์กรจะต้องทำงานเป็นกลุ่มอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะให้เกิดการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นอย่างดีภายในทิศทางเดียวกัน

จากคำนิยามความหมายที่นำมาถ่วงน้ำหนักแล้วนั้นสามารถสรุปได้ว่า “หลักการ หรือหน้าที่ในการบริหารงาน” คือ วิธีการใช้ “คน เงิน ทรัพยากร” ที่มีอยู่ เพื่อปฏิบัติการกิจของหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือผู้บริหารที่วางไว้ เป็นกระบวนการจัดการที่ประกอบด้วยหน้าที่งานจัดการ จึงเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารที่พึงต้องปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานและบริหารคนในระบบองค์กรธุรกิจ เพื่อให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการบริหารแล้ว ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้แสดงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการบริหารไว้หลายลักษณะพอจะประมวลได้ ดังนี้

ปรีชา แดงโรจน์ กล่าวว่า ผู้บริหาร คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นผู้นำต้องรับผิดชอบงานที่ปฏิบัติโดยบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาต้องมีความสามารถในการแบ่งงานกันทำตามความถนัด(Specialization)เพื่อให้ทุกคนแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ที่มีหน้าที่หลักที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ^{๒๘}

^{๒๘} ปรีชา แดงโรจน์, บทบาทของผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มีวุฒิ สามารถ:กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์กรชั้นนำ, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘.

๑. การบริหารภายใน เพื่ออำนวยการให้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัสดุประสานเข้ากันได้ และทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบ มีประสิทธิภาพ

๒. การบริหารภายนอก เพื่อนำองค์การให้สามารถดำเนินไปโดยมีการปรับตัวอย่างเหมาะสมมากที่สุดกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อที่จะให้สามารถหาประโยชน์หรือข้อดี และสามารถหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือข้อเสียที่มีอยู่เป็นเงื่อนไขภายนอก และเพื่อให้องค์กรได้มีความสัมพันธ์ต่อกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง

เมื่อผู้บริหารได้จัดการกับปัญหาภายในและภายนอกได้อย่างถูกต้อง องค์การจึงจะสามารถ อยู่รอดเติบโตได้ในสังคม มีการทำงานที่ได้ประสิทธิผลและประสิทธิภาพจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

นอกจากนั้น มินท์เบิร์จ (Mintzberg) ได้ทำการศึกษาและกำหนดพฤติกรรมที่เป็นงานของผู้บริหารโดยแบ่งออกเป็นบทบาทได้ ๓ ประเภท คือ^{๒๙}

๑. บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Role) ได้แก่ บทบาทตัวแทน บทบาทผู้นำ บทบาทผู้ติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอก

๒. บทบาทด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational Role) ได้แก่ บทบาทผู้ติดตามข่าวสารและข้อมูล บทบาทเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูล บทบาทโฆษก

๓. บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decision Role) ได้แก่ บทบาทผู้ประกอบการ บทบาทผู้แก้ไขปัญหายุ่งยาก

เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการบริหารจัดการในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นมากมาย รวมทั้งองค์การมีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าจึงทำให้การจัดการในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องที่ทำเนิการได้ง่าย ๆ ดังอดีตที่ผ่านมา ดังนั้นฝ่ายบริหารจัดการทุกระดับ (สูง, กลาง, ต่ำ) หมายถึง ผู้บริหารหรือผู้จัดการ รวมทั้งหัวหน้างานทุกคน จึงต้องมีทักษะ คือ ความชำนาญต่าง ๆ เป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมียู่ในตัวของผู้บริหารสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาระยะยาว การมององค์การโดยส่วนรวม เป็นระบบซึ่งมีปฏิกริยาที่เกิดขึ้นระหว่างกัน

๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills) เป็นความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การชักนำการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

^{๒๙} อารีย์ สวัสดิ์สาดี และคณะ, บทบาทของผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหาร : กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์การชั้นนำภาคเอกชนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒-๓๕.

๓. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) การประยุกต์ความรู้เฉพาะด้านการจัดการในกระบวนการ และเทคนิคในการทำงานต่าง ๆ ดังแผนภาพที่ ๒.๑

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills)	—————>	มุ่งที่การบริหารระดับบน
ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills)	—————>	มุ่งที่การบริหารระดับกลาง
ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills)	—————>	มุ่งที่การบริหารระดับล่าง

แผนภาพที่ ๒.๑

แสดงส่วนประกอบความต้องการและความสัมพันธ์ด้านการจัดการบริหาร

จากตารางแผนภาพที่ ๒.๑ ส่วนประกอบความต้องการและความสัมพันธ์ของทักษะ ๓ ประเภทจะแตกต่างกันไปตามระบบของฝ่ายบริหารแต่ละระดับ แล้วแต่ความจำเป็นของงานหรือหน้าที่งานของผู้บริหารแต่ละคนที่ปฏิบัติอยู่ โดยที่ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีทักษะทางด้านความคิดมากกว่าทักษะประเภทอื่น ส่วนผู้บริหารระดับกลางทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์จะเป็นสิ่งจำเป็นประการแรกมากกว่าทักษะความชำนาญอื่น และผู้บริหารระดับล่างหรือหัวหน้างานซึ่งเกี่ยวข้องกับกาปฏิบัติหรือการกระทำเป็นส่วนมาก ทักษะด้านเทคนิควิธีการทำงานก็จะสำคัญมากกว่าทักษะอื่น^{๓๐}

คุณสมบัติทางด้านเทคนิควิธีการทำงานนั้นสำคัญที่สุดกับระดับคนงานธรรมดา แต่สำหรับระดับสูงขึ้นไปกว่านั้น ความสามารถทางด้านการบริหารจะเพิ่มความสำคัญตามลำดับ และสำคัญมากที่สุดในระดับผู้บริหารระดับสูง นอกจากนั้นยังเน้นว่าวิชาการบริหารเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้กันได้ และสมควรอย่างยิ่งที่จะนำไปสอนให้กับผู้ที่จะออกไปทำงานในแทบทุกระดับ นั่นก็คือควรจะได้มีการอบรมความรู้ทางด้านการบริหารควบคู่กันไปกับความรู้ทางด้านเทคนิคในการทำงาน

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ว่า หน้าที่ในการจัดการ (Management Functions) คือ หน้าที่แต่ละอย่างของกระบวนการการบริหาร ล้วนเป็นหน้าที่ของงานที่จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองานทั้งหลายที่บุคคลฝ่ายต่างๆ ในองค์กรปฏิบัติอยู่ให้สำเร็จผล โดยมีประสิทธิภาพของ **POSDCCR** คือ^{๓๑}

^{๓๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^{๓๑}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๖.

๑. การวางแผน (Planning) การกำหนดนโยบายและมาตรการการวางแผนปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงผลสำเร็จที่ต้องการจะได้หนทางที่จะทำ ให้ได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติในการวางแผนผู้บริหาร จะทำการคาดการณ์ในอนาคต และจะมีการคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ

ในการวางแผนนั้น ผู้บริหารจะใช้ดุลยพินิจต่าง ๆ ว่า องค์กรจะต้องทำอะไร ให้ได้ ผลงานอะไร ทำอย่างไร ทำโดยใคร ทำเมื่อไหร่ ก็จะช่วยให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ได้โดยกล่าวไว้ว่า ในด้านการวางแผนนี้ พระพุทธเจ้า ทรงกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน พระองค์ทรงประสงค์ให้ผู้บวชในพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายแบบเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่ทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะพระภิกษุรูปแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นพระภิกษุมาเกิด ธรรมอันแรกกล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” จะเห็นได้ว่าพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า ให้สมาชิกปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์ส่วนตัวหรือแนะนำคนอื่นให้หลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นเป้าหมายแห่งการดำเนินชีวิต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือการจัดรูปงาน หมายถึง การจัดรูปงานและโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งต่าง ๆ คือกำหนด ตำแหน่งสายบังคับบัญชาในองค์การ รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จำเป็นสำหรับ ตำแหน่งภายในองค์การตามความถนัด และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนในเชิงทางวิชาการด้วย^{๓๒}

สำหรับคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับอาวุโส หรืออายุพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมาในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม ต่อมาฝ่ายบ้านเมืองจึงเข้ามามีบทบาทช่วยอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา^{๓๓}

๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing) คือ การสรรหาบุคคลมาบรรจุในตำแหน่งที่กำหนดไว้ หมายถึง การสรรหา การรับสมัคร การสัมภาษณ์ การคัดเลือก การบรรจุ การฝึกอบรมบุคลากรให้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติงาน

^{๓๒}กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๖.

^{๓๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

สำหรับการบริหารบุคลากรของคณะสงฆ์ เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่พระสังฆาธิการผู้หวังความสำเร็จในการบริหาร ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยในการบริหารภารกิจและจำเป็นที่จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งขึ้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๓๔}

สำหรับการบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ ในการทำพิธีอุปสมบทแก่กุลบุตร พระเถระผู้เป็นประธานในพิธีเรียกว่า พระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ ซึ่งประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่ (พระนวกะ) จะต้องได้รับการฝึกอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ ดังนั้น กระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะก่อให้เกิดการศึกษาในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่สำคัญในอดีต เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา^{๓๕} ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรตราบใดที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ เขาผู้นั้นยังต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) คือการเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ในจำนวนทางที่มีให้เลือกเป็นจำนวนมาก การตัดสินใจสั่งการนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารทั้งหมด เพราะว่า บรรดากระบวนการต่าง ๆ ล้วนแต่ดำเนินไปเพื่อช่วยและสนับสนุนในการตัดสินใจสั่งการทั้งสิ้น ในการตัดสินใจด้านการบริหารของพระสังฆาธิการ จะต้องอาศัยพระธรรมวินัยตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กฎ และข้อบังคับ ตลอดจนทั้งแนวนโยบายและระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมาจะนั้น การตัดสินใจจึงหมายถึง การอำนาจการ การสั่งการ การชี้แนะงาน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตลอดทั้งติดตามคำสั่งชี้แนะนั้น และในการสั่งงานซึ่งตัดสินใจสั่งการลงไป พระสังฆาธิการจะต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการพิจารณา การสั่งการจะดำเนินไปในทิศทางอันเป็นจุดหมายของหน่วยงานนั้น ๆ ต้องใช้เทคนิคกลวิธีให้เกิดแรงจูงใจ การติดต่อสื่อความคิด และการทำงานให้เกิดขึ้นนั้น จึงจะทำให้การปฏิบัติงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง^{๓๖}

๕. การควบคุมงาน (Controlling) คือ การควบคุมเป็นกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานให้ได้คุณภาพที่ต้องการโดยถือหลักปรัชญาที่ว่า “คุณภาพใส่เข้าไปในผลงาน

^{๓๔} อ่างแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๓๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, หน้า ๑๑.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

ระหว่างกระบวนการการทำงาน “ไม่ใช่การตรวจสอบขั้นสุดท้าย” ดังนั้น การควบคุมคุณภาพจึงหมายถึงการส่งเสริมและการเสริมสร้างคุณภาพทุกขั้นตอน

การควบคุมแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ได้คุณภาพตามวัตถุประสงค์นั้น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การควบคุมคุณภาพ คือ การทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเสียเปล่า ป้องกันไม่ให้งานผิดพลาดไปจากข้อกำหนด หาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างดี

ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานการควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๓๗}

๖. การประสานงาน (Coordinating) การประสานงาน หมายถึง การประสานแนวคิดพฤติกรรมของตนเองและเพื่อนร่วมงานผสมผสานกลมกลืนกัน ไม่ขัดหรือแย้งหรือซ้ำซ้อนกันเพื่อประสานประโยชน์ของการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การประสานงานจึงเป็นการสร้างวิธีการทำงานร่วมกันในหมู่คณะเดียวกัน หรือหมู่คณะที่เกี่ยวข้อง มีการกระทำระหว่างกันกับเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลภายนอกเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน สำหรับคณะสงฆ์ต้องมีการประสานงานกันระหว่างพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับบนลงไประดับล่างและระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน

๗. การเสนอรายงาน (Reporting) การเสนอรายงาน คือ การเสนอจะเป็นด้วยวาจาหรือด้วยการบันทึกเป็นหลักฐานในการดำเนินงาน พร้อมกับเสนอแนะปัญหาและสถิติข้อมูลที่แท้จริงต่อผู้บังคับบัญชา ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสำหรับพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ ควรนำหลักและวิธีการปฏิบัติดังกล่าวไปปรับปรุงใช้ในงานคณะสงฆ์ก็จะเป็นประโยชน์ต่องานคณะสงฆ์อย่างยิ่ง

จากแนวคิดหลักการบริหารดังกล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการบริหารคณะสงฆ์เนื่องจากคณะสงฆ์มีภารกิจที่ต้องทำร่วมกัน ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงต้องอาศัยหลักการบริหารที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปด้วย

^{๓๗} อ่างแล้ว, หน้า ๑๙.

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีในการบริหารงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีในการบริหารงานแล้ว ได้มีพระสงฆ์และนักวิชาการได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีในการบริหารงานไว้ในหลายลักษณะซึ่งพอจะประมวลได้ ดังนี้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติยอดเยี่ยมหลายประการเช่นที่มีในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ ๙ ประการ ที่เรียกว่า พุทธคุณ ๙^{๓๔} เช่น อรหิ สมมาสมุพุทโธ พระองค์เป็นพระอรหันต์เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระคุณสมบัติอื่น ๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะพุทธวิธีในการบริหารและการปกครอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระคุณสมบัติของนักบริหารและนักปกครองชั้นยอดของพระองค์ เพราะพระคุณสมบัติในด้านนี้ของพระองค์นั่นเอง จึงทำให้พระองค์สามารถประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและเป็นปีกแผ่นคงสืบทอดมาถึงเราทั้งหลายถึงทุกวันนี้

เมื่อว่าตามคำนิยามและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่าหลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจาก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยดำรัสว่า “เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๓๕}

คำว่า บริหาร ตรงกับภาษาบาลีว่า “ปริหร” เป็นคำแสดงความหมายถึง ลักษณะของการปกครองว่าเป็นการนำสังคมหรือหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ นำหมู่คณะให้พัฒนาไปพร้อมกัน “ปริหร” อาจบ่งถึงความหมายที่ว่า การแบ่งงาน การกระจายอำนาจ หรือการที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการปกครองหมู่คณะก็ได้ ในพระไตรปิฎกมักจะใช้คำว่า “ปริหร” กับกลุ่มสังคม เช่น “อหิ ภิกขุสงฆ์ ปริหริสสามิ” เราจักปกครองภิกษุสงฆ์^{๓๖} เป็นต้น กิตติ ตยัคคานนท์ กล่าวว่า “การบริหาร คืองานของผู้นำหรือของผู้บริหารที่กระทำเพื่อให้กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันทำงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ” หน้าที่ของนักบริหารปรากฏอยู่ในคำจำกัดความที่ พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) กล่าวไว้ว่า “การบริหาร

^{๓๔} ม.ม. ๑๒/๙๕/๔๙.

^{๓๕} วิ.มหา. ๑/๑๘/๒๓.

^{๓๖} ที.ม. ๑๐/๙๓/๘๖.

หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น” จากการให้ความหมายของคำว่า บริหารจะเห็นได้ว่า การบริหาร (Administration) เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือ เหมือนกับคำว่า การจัดการ (Management) นอกจากสองศัพท์นี้จะมีลักษณะใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีศัพท์อื่น ๆ อีกมากที่นำมาใช้ผสมปนเปกันไป เช่น การบริหารรัฐกิจ สาธารณบริหาร หรือ รัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ กล่าวโดยสรุป การบริหารเป็นทั้ง ศาสตร์และศิลป์ เพราะการบริหารสามารถเรียนรู้และฝึกฝนเพิ่มเติมได้ แต่ในขณะเดียวกัน การบริหารงานก็ต้องใช้ความรู้อันเป็นระบบที่เชื่อถือได้ร่วมกับการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ งานบรรลุผลโดยได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจจากผู้ร่วมงานหลักการบริหารที่เราทั้งหลายมักจะ นำมาใช้ในการบริหารงานนั้นมักจะนำแนวคิดหรือทฤษฎีของต่างประเทศมาใช้เป็นส่วนใหญ่ ดังที่กูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick) จาก Management Theory and Practice ของเดล (Dale) ได้กล่าวถึงการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จผู้บริหารควรใช้กระบวนการบริหารงาน (Process of Management) ๗ ประการ (POSDCRB) คือ^{๔๑}

๑. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดลำดับกิจกรรมที่จะต้องกระทำเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการขององค์กร หรือหน่วยงาน หรือการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความ ยุ่งยากหรืออุปสรรคที่พึงจะมี หรือการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่วางไว้การกำหนดให้มีแผนงานเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ปัญญาของ มนุษย์และใช้ความเพียรพยายามที่จะนำทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ การวางแผนที่ดีย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จถึงครั้งหนึ่งแล้วดังคัมภีร์ยุทธศาสตร์ของซุนวูที่ว่า “รู้ เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง”เป็นการกล่าวให้เห็นถึงความสำคัญในการวางแผนที่ดีของแม่ ททัพหรือผู้บริหาร ย่อมทำให้รบชนะศัตรู อย่างไรก็ตาม การวางแผนงานที่ดีต้องอาศัยข้อเท็จจริง สถิติ ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งอดีต และปัจจุบันนำมาร่วมพิจารณาประกอบการวางแผนด้วย ซึ่งการ วางแผนเปรียบเสมือนการทำนายอนาคต จึงเป็นไปตามหลักจักขุมาของพระพุทธองค์

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายการบังคับบัญชาใน องค์กร มีตำแหน่งอะไรบ้าง แต่ละตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่อย่างไร ใครสั่งการใคร ซึ่งเป็นไป ตามสายงาน

๓. การจัดอัตรากำลัง (Staffing) หมายถึง การสรรหาบุคคลเข้าทำงานในองค์กร ตามตำแหน่งหน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยใช้หลักการใช้คนให้เหมาะกับงาน (Put the right man on the right job) เพื่อให้ทุกคนทำงานตามความสามารถและเกิดประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งคล้ายคลึง

^{๔๑}ซุนวูตรา อิศริธรรมวินิจ, การบริหารงานด้วยหลักธรรม, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง วิสัยทัศน์การศึกษาศาสนาในศตวรรษหน้า, จัดโดยบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), อัดสำเนา.

กับสัปรีชธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านสอนว่า คนมีหลายประเภทมีจริตแตกต่างกัน ต้องใช้คนให้เหมาะกับจริตของแต่ละคน (จริตก็คือนิสัย)

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การกำกับ สั่งการและมอบหมายงานให้แก่ฝ่ายหรือแต่ละงานนำไปปฏิบัติตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

๕. การประสานงาน (Coordinating) เป็นการติดตามฝ่ายหรืองานต่าง ๆ ว่าได้ดำเนินการถึงไหน มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ร่วมงานละทิ้งงานหรือทุจริตต่อหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารนิยมโดยผู้บริหารต้องหมั่นประชุมผู้ร่วมงาน

๖. การรายงาน (Reporting) เป็นการรายงานผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการควบคุมการทำงานอย่างมีหลักฐาน (การรายงาน) เพื่อการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารนิยม^{๔๒} เช่นกัน

๗. การงบประมาณ (Budgeting) เป็นการจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินในการดำเนินงานต่าง ๆ และรายงานเงินที่คงเหลือ เพื่อการวางแผนทางการเงิน (Fiscal Planning) และการควบคุมการใช้จ่ายเงิน ซึ่งเป็นไปตามหลักจักษุมา และหลักวิรุโร

ก. คุณลักษณะของนักบริหาร

นักบริหารจะทำหน้าที่ทั้ง ๗ ประการดังกล่าวได้สำเร็จ นักบริหารจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปณิกสูตร^{๔๓} ดังนี้

๑. จกขุมา หมายถึง ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill

๒. วิรุโร หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการธุระต่าง ๆ หรือกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้อนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill

๓. นิสฺสยสมฺปนฺโน หมายถึง เป็นผู้มีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ซึ่งเป็นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของนักบริหารถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงต้องรับผิดชอบในการวางแผนแลควบคุมคนเป็นจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ ๑ (จกขุมา) และข้อที่ ๓ (นิสฺสยสมฺปนฺโน) สำคัญมาก ส่วนข้อที่ ๒ (วิรุโร) มีความสำคัญน้อยลงมา เพราะผู้บริหารระดับสูงสามารถมอบหมายงานด้านเทคนิค หรือวิชาการให้ผู้ร่วมงานไปดำเนินการแทนได้ตามความสามารถและความเหมาะสมของผู้นั้นสำหรับผู้บริหารระดับกลางคุณลักษณะทั้ง ๓ ข้อ (จกขุมา วิรุโร และนิสฺสยสมฺปนฺโน) มีความสำคัญเท่า ๆ กัน กล่าวคือ

^{๔๒}อธิปไตยธรรม คือ ธรรมอันเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม ๗ ประการ ดูรายละเอียดศึกษาได้ที่ อดฺ สตุตฺก. ๒๓/๑๕.

^{๔๓}องฺ ติก. ๒๐/๔๕๘/๑๓๓-๑๓๔.

ผู้บริหารระดับกลางจะต้องมีความชำนาญเฉพาะด้าน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ในขณะเดียวกันก็ต้องมีปัญญาที่จะมองการณ์ไกลหรือการวางแผนงานในอนาคตและวางแผนตัวเองเพื่อที่จะเป็นผู้บริหารระดับสูงต่อไปสำหรับผู้บริหารระดับต้น จะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะข้อ ๒ (วิรุโรร) และข้อ ๓ (นิสฺสยสมฺปนฺโน) เพราะต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงานหรือทีมงานอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อ ๑ (จกฺขุมา) ไปด้วย ก็คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อเตรียมพร้อมเลื่อนขั้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลางต่อไปจากคุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวถึงนั้น

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับการวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวินิจฉัย คือ มองการณ์ไกล^{๔๔} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหาร สามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดก็ถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุด อยู่ที่จุดเดียวคือ วิมุตติ (ความหลุด พันทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียว คือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยก็มีรสเดียวคือ วิมุตติรสฉันนั้น”^{๔๕}

ข. หลักธรรมสำหรับการบริหารเชิงพุทธ

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบริหารหรือนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะ บริหารกิจการของหมู่คณะหรือประเทศชาติไว้อย่างมากมาย เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้นได้ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าทรงเน้นถึงความสำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นอย่างมากที่จะต้องประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ฉะนั้นหลักในการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปลงได้ ๓ ประการ คือ

๑. การบริหารตน เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ดีเสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี

๒. บริหารคน เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารตนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. บริหารงาน คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้านักบริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแน่นอน หลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารหรือผู้เตรียมตัว เพื่อเป็นผู้บริหารควรพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาตน พัฒนาคคน และพัฒนางาน เพราะการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านนั้น จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม ทำอย่างไรจะพัฒนาได้

^{๔๔} วจฺ ติก. ๒๐/๔๕๗/๑๔๖.

^{๔๕} วิ.จฺ. ๗/๔๖๒/๒๗๑.

ทั้ง ๓ ด้าน พระพิพิธธรรมสุนทร วัดสุทัศน์เทพวราราม ได้นำเสนอหลักธรรมในการบริหาร ซึ่งจะทำให้การบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน บรรลุความสำเร็จสมความประสงค์ไว้ ๑๑ ประการ คือ

๑. ส่งเสริมความรู้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนบริษัทของพระองค์ให้ทุกคนมีความรู้ การสอนคนนั้นต้องจัดทำเป็นบัว ๔ เหล่า^{๔๖} คือ ให้ความรู้ตามลักษณะภูมิปัญญา ดังนี้

๑.๑ บัวพ่นน้ำ (อุกมตัตถุญ) เป็นคนมีปัญญาเพียงยกหัวข้อธรรมะขึ้นแสดงก็บรรลุแล้ว หรือเพียงแต่ยกหัวข้อเรื่องก็เข้าใจแล้วไม่ต้องอธิบายมาก

๑.๒ บัวปริ่มน้ำ (วิปจิตถุญ) เมื่ออธิบายความหัวข้อนั้นก็บรรลุแล้ว

๑.๓ บัวใต้น้ำ (เนยยะ) ต้องอธิบายเนื้อหาให้ละเอียดก็เข้าใจ สามารถแนะนำให้เป็นคนดีได้

๑.๔ บัวในโคลนตรม (ปทปรมะ) อธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจก็ต้องปล่อยเขาไป ให้เลิกสั่งสอนผู้บริหารคนใดที่พัฒนาแต่ความรู้ของตนเอง โดยไม่พัฒนาความรู้ของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อยู่ในความปกครอง ย่อมไปไม่รอด เหมือนมีแต่สมอง แต่อวัยวะทุกส่วนเป็นอัมพฤกษ์อัมพาต การทำงานย่อมสำเร็จได้ยาก

๒. อยู่อย่างเสียสละ ผู้บริหารต้องรู้สึกเสียสละให้กับลูกน้อง เช่น ต้องมีสังคหวัตถุ^{๔๗} คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา

๒.๑ ทาน โดยการเอื้อเพื่อเจือจานแก่ลูกน้องด้วยวัตถุมากน้อยตามแต่สถานการณ์

๒.๒ ปิยวาจา โดยการพูดจากับลูกน้องให้ถูกใจ ผูกจิตผูกใจรัตรึงตั้งใจไว้ถูกสถานการณ์และถูกกับอารมณ์ของคน (ปิยวาจานี้ไม่จำเป็นต้องพูดครบพูดหาเสมอไป มีงูก็ได้ แต่ต้องตรงกับคนและสถานการณ์ และที่สำคัญต้องมีเจตนาที่ดี)

๒.๓ อัตถจริยา โดยการลงไปบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับผู้น้อยโดยไม่เกียจกร่อน เช่น ประสานงานศพ งานสวด งานบวช งานแต่งงานไปเยี่ยมยามป่วย ถามข่าว ให้ชื่อ สกุลของเราไปร่วมในงานของลูกน้อง

๒.๔ สมานัตตตา โดยการวางตนสม่าเสมอการเสียสละกำลังกาย กำลังใจ กำลังความรู้ กำลังความคิด และกำลังทรัพย์เรียกว่าร่วมด้วยช่วยกันในฐานะผู้บริหารและผู้ร่วมงาน ควรจะมีการเสียสละทั้งสองฝ่ายจึงจะเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด

๓. กระจายตำแหน่งงาน อำนาจของงานนั้นไม่ใช่อยู่ที่รวมอำนาจผู้บริหารหลายคน ประสบความสำเร็จ เพราะไม่ยอมแบ่งอำนาจลงไปการกระจายอำนาจภารกิจ เป็นสิ่งจำเป็นใน

^{๔๖} วจ.จตุกก. ๒๑/๑๘๓/๑๓๓.

^{๔๗} วจ.จตุกก. ๒๑/๔๒/๓๒.

การบริหารนโยบายแบบ TQC ก็เน้นการกระจายนโยบาย (Policy Deployment) โดยการกระจายงาน กระจายอำนาจ และกระจายภารกิจ การไม่กระจายงานทำให้งานไม่ทัน เพราะมีงานมาก ต้องใช้หลาย ๆ คนช่วยกันและทำงานเป็นที่มลงมาพิจารณาต้นไม้ ต้นไม้ มีลำต้น มีราก มีกิ่งก้านสาขา และมีหน้าที่ต่างกัน และสร้างความสมดุลด้วย มิเช่นนั้นต้นจะเอียงจะล้มในที่สุด สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงกระจายตำแหน่งงานมี ๘๐ พระอรหันต์เอกเรียกว่า เอตทัคคะ หรือ อสีติมหาสาวก ที่มีความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ เช่น พระโมคคัลลานะ ทรงยกย่องว่ามีฤทธิ์เสมอด้วยพระองค์ พระสารีบุตร ทรงยกย่องว่ามีปัญญาเสมอด้วยพระองค์ จำไว้เสมอว่า “งานกระจุก ผู้บริหารตาย งานกระจาย ผู้บริหารรอด”

๔. ประสานสามัคคี งานทุกอย่างทุกชนิดมีปัญหาด้านการทะเลาะเบาะแว้ง แก่งแย่งชิงดี และมีความเข้าใจ คลาดเคลื่อนผู้บริหารที่ดีต้องประสานสามัคคีให้ได้ การประสานสามัคคีนั้นผู้บริหารที่ใหญ่ที่สุด ต้องประชุมโต๊ะกลม ต้องมีใจกล้า เผชิญหน้ากล้าเรียกประชุมก่อนการประชุมต้องหาข้อมูลจากแต่ละคนก่อน เพื่อหาเหตุที่ถูกต้องไม่ฟังความข้างเดียว แล้วนำมาตัดสิน ไม่ควรไล่โทษกัน หรือไล่บี้กัน จะสร้างความขัดแย้งบางท่านอาจเคยอ่านหนังสือ “การบริหารความขัดแย้ง” ก็พอจะเข้าใจปัญหาได้ดี การบริหารแบบไทย ๆ ที่ผิดพลาดคือ จับผิดและลงโทษทำให้ขาดการประสานสามัคคี ไม่ค่อยปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันแต่ชอบปรับทุกข์กันปรับโทษกัน การบริหารอย่างนี้มีแต่ล้มเหลวในที่สุด เพราะจะเกิดอาการ “คนแตกความสามัคคี” เพราะฉะนั้นควรระลึกไว้ว่าความพร้อมเพียงของหมู่คณะในหน่วยงานนั้น ๆ ให้สำเร็จประโยชน์ได้ตั้งใจปรารถนา

๕. ไม่เอาดีแต่เพียงตัว คือ ไม่เอาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่ผู้อื่นเหยียบย่ำผู้อื่น แล้วเอาความดีมาใส่ตัวคนเดียว ย่อมเป็นไปไม่ได้ การบริหารที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเกิดจากทีมงาน ดังนั้นการบริหารงานจะต้องช่วยกันต้องมีการยกย่องให้กำลังใจ มีการมอบของขวัญรางวัลให้เกียรติกัน ยกย่องเชิดชูแม้ผู้บริหารไม่มีอะไรจะให้ก็หัดพูดคำว่า “ขอบคุณ” ให้มันติดปากลูกน้องก็จะดีใจ ผู้บริหารยกย่องลูกน้อง ลูกน้องก็มีส่วนเกื้อกูลผู้บริหาร ศรัทธาผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารดูดีขึ้นไม่ได้ตกต่ำแต่อย่างใด ในการกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” กับลูกน้อง

๖. ไม่เมาเรื่องเงิน “เราให้เงินก็อย่า งง อย่าไปหลงจนสุดขีด เงินก็เหมือนพวงมาลัย อาจจะเป็นพวงหรือ” เราจะต้องพิจารณาว่าเงินเป็นเพียงปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดขึ้นปัจจัย ๔ คือ ข้าว ผัว ยา บ้าน เงินเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสะดวกร การบริหารงานถ้าผู้บริหารเห็นแก่เงินก็จะใช้พนักงานอย่างทาส เอาเปรียบลูกน้อง หรือกินใช้จ่ายจนเปลืองเปลืองเจริญใจ คนระดับล่าง ระดับปฏิบัติการก็อย่าโลภเงินจนถึงกับโกงเงินบริษัท พระพุทธเจ้าเสด็จไปพบฤๅษีใส่เงิน ยังตรัสกับพระอรหันต์ว่า นั่นเป็นงูเห่า เป็นอสรพิษที่จะกัดคนเสมอ การจะทำอะไรก็ตามต้องระวังเรื่องเงิน

๗. ไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาคือ นายจ้างของเรา เราคือลูกน้องของท่าน บางคนชอบแอบอ้างนายไปหากินทางทุจริตหรือไปอ้างกับคนอื่น เพื่อจะได้อะไรบางอย่าง

เลขาบางคนซึ่งใกล้ชิดผู้บังคับบัญชา มักทำตัวใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา พระอานนท์เถระใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามากที่สุด พระอานนท์ขอพรจากพระพุทธเจ้า คือ ขอย่าให้รับเข้านิมนต์ ขอย่าส่งไปในที่นิมนต์ ขอย่าให้อะไรกับท่านเป็นพิเศษ เป็นต้นท่านปฏิบัติงานไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา และมีความอ่อนน้อมต่อมตน

๘. ตั้งเมตตาไว้เป็นนิจ ผู้บริหารต้องมีเมตตาต่อผู้ใต้ปกครอง ผู้ใต้ปกครองต้องมีเมตตาต่อผู้บังคับบัญชา คำว่า “เมตตา” นี้ อาจตีความหมายถึง ความรัก ความเคารพ ความนับถือ การบูชา การเทิดทูน จนถึงความจงรักภักดี เทิดทูนเหนือเศียรเกล้า ผู้บริหารควรมีหลัก ๓ ประการในเรื่องความเมตตา คือ มือเอื้อม ปากอ้า และหน้ายิ้ม เช่น

มือเอื้อม คือ เอื้อมไปแตะไปจับผู้ใต้ปกครองเป็นลักษณะอาการทางกายที่สร้างความเป็นกันเองเป็นห่วงเป็นใย แต่ต้องระวังอย่าให้เป็นการกระทำนাজারต่อลูกน้อง

ปากอ้า คือ เป่า ปลอบ ปลุก เป็นลักษณะทางวาจา ในการให้กำลังใจลูกน้องทางวาจา

หน้ายิ้ม คือ การให้กำลังใจเป็นเรื่องของใจที่แสดงออกทางใบหน้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ทรงปฏิบัติอย่างนี้ต่อพระสงฆ์ต่อพุทธบริษัทของพระองค์เช่นเดียวกัน ส่วนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็ต้องไปเยี่ยมเยียนถามข่าว หมอบกราบกราบไหว้ต่อผู้บังคับบัญชาบ้าง เราทุกคนจะอยู่ได้อย่างมีความสุข

๙. ใครทำผิดต้องเด็ดขาด ผู้บริหารงานต้องใจเพชรเด็ดขาด ผู้ใต้บังคับบัญชาจึงจะยอมรับกฎเกณฑ์ ผู้บริหารต้องเดินทางสายกลาง คือ ใช้ทั้งพระเดชพระคุณใครทำดีต้องให้รางวัล ใครทำชั่วต้องลงโทษ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า นิคคณฺเห นิคคหารหํ กัรฺวณฺนํคฺคํคฺคณฺเห ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ยกย่องคนที่ควรยกย่อง^{๔๔}

๑๐. ไม่ประมาทหมัวเมา สิ่งที่ไม่ควรประมาทมีการทำงาน ร่างกายที่แข็งแรงของเรา ความรู้ของเรามีอยู่ในขณะนี้ บริษัทจะยั่งยืนตลอดไปโรคร้ายไข้เจ็บ อุบัติเหตุ เงินทองที่มีอยู่ในขณะนี้ คู่แข่งทางการค้า ความไม่ประมาทในการบริหารงานนั้นจะต้องแข่งขันกับเวลา แข่งขันกับบุคคลและแข่งขันกับพื้นฐานของการพัฒนาและสามัคคี

๑๑. ประมาทตัวทุกเวลา คือ การรู้จักประมาณตน ประมาณการและประมาณสถานการณ์นั่นเอง การประมาณในธุรกิจ เช่น บริษัทเรามีคนครบหรือไม่ แต่ละคนมีความรู้ครบไหม เงินทุนครบไหม คู่แข่งเป็นอย่างไร เป็นต้น และที่สำคัญผู้บริหารต้องประมาณเหตุการณ์ประมาณสถานการณ์ด้วย ดังนั้น จำเป็นต้องมีการประชุมกัน “เอาความคิดมารวมกัน”ดูตัวเอง บริษัทที่เราทำธุรกิจอยู่ หน้าที่การงานที่ทำอยู่ ต้องประชุมวิเคราะห์สถานการณ์เสมอ ๆ เมื่อวิเคราะห์แล้วฟังเหตุฟังผลหาเหตุรากเหง้า แล้วตัดสินใจแก้ไขปัญหาและหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปพุทธวิธีในการบริหารที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการนำพุทธธรรมมา

^{๔๔} วจ.จตุกก. ๒๑/๔๒/๓๒.

ประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน แต่ก็ถือว่าเป็นทฤษฎีที่ทำนายต่อนักบริหาร และผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นนักบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอรรถกถาธรรมและปริศนาคถา จึงสามารถไขภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อรรถกถาธรรมที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้า ก็คือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไปในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส.^{๔๙} ซึ่งมีคำอธิบายเชิงประยุกต์ กับการบริหารดังต่อไปนี้

๑. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒. สมาทปนา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์ จึงเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าจะต้องฝืนให้ไกลและไปให้ถึง

๓. สมุตเตชนา (แก้วักล้า) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่น ในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. สัมปหังสนา (ร่วมใจ) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับ ง่ายดาย เพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการแต่ทรงใช้วิธีแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ^{๕๐} ดังนี้

๑. อัตตาทิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. โลกกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือ ยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

ในระบอบการปกครองที่เป็นธรรมาธิปไตย ผู้บริหารสูงสุดต้องมีอรรถกถาธรรม คือยึดธรรมประจำใจและมีปริศนาคถาคือ มุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขส่วนรวม เมื่อผู้นำประพฤติธรรมสังคมส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เมื่อฝูงโคข้ามฟากแม่น้ำ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคนั้นย่อมไม่ไปตรงทั้งหมด ในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับ

^{๔๙} ที่.สี. ๙/๑๙๘/๑๖๑.

^{๕๐} อัง.ติก. ๒๐/๔๗๗/๑๘๖.

สมมติให้เป็นผู้นำ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน ประชาชนทั้งประเทศย่อมอยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาทรงดำรงอยู่ในธรรม”^{๕๑}

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจ เบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้า ทรงกระจาย อำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ เพราะแรงจูงใจในการบริหารของ พระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของ พระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนา ไปตามค่านิยมและสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธี บริหาร เป็นธรรมาธิปไตยเพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรม คือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อ ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้า ตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า “พระตถาคต อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม เคารพธรรม ยำเกรง ธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองที่ เป็นธรรม”^{๕๒}

ดังนั้น ถ้าท่านคิดว่าทฤษฎีที่นำเสนอมาทั้งหมด จะทำให้การบริหารนั้นประสบความสำเร็จแล้วไซ้ ท่านจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยเพราะหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้ดี แล้วนั้น รอกการพิสูจน์จากท่านทั้งหลาย เมื่อใดที่ท่านลงมือปฏิบัติได้แล้ว เมื่อนั้น ท่านจะเป็น ผู้บริหารที่ดีที่สุด เพราะจะได้หัวใจของผู้ตาม เพราะผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจย่อมเป็นศูนย์รวมใจของ คนร่วมงานและสามารถจัดการให้งานในหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๓.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

“พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยน คำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจกรรม คณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็ม

^{๕๑} วจ.จตุกก. ๒๑/๗๐/๘๘.

^{๕๒} วจ.ติ.ก. ๒๐/๔๕๓/๑๓๘.

ตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล^{๕๓}

เจ้าคณะผู้ปกครองและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่งก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะ และเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๕๔}

๒.๓.๒ ตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

กรมการศาสนา, กองแผนงาน ระบุไว้ว่า การกำหนดเขตปกครองตำบลในกรณีพิเศษ กำหนดได้ตามระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดจำนวน และเขตปกครองตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่ว่า “ตำบลใดที่มีวัดต่ำกว่า ๕ วัด ให้รวมขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นที่มีเขตติดต่อกัน ถ้าวัดใน ๒ ตำบลเข้าด้วยกัน มีจำนวนวัดตั้งแต่ ๑๐ วัดขึ้นไป เพื่อสะดวกแก่การปกครองหรือเพื่อความเจริญแห่งคณะสงฆ์ จะแบ่งวัดใน ๒ ตำบล ที่รวมกันนี้เป็น ๒ เขต หรือหลายเขต ให้มีเจ้าคณะตำบลเขตละรูปก็ได้ ในกรณีเช่นนี้การเรียกชื่อตำบลจะอนุโลมตามชื่อ

^{๕๓} กฎมหาเถรสมาคม, ฉบับที่ ๕, (พ.ศ.๒๕๐๖), บทนำ.

^{๕๔} กฎมหาเถรสมาคม, ฉบับที่ ๒๔, ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ, หมวด ๑ ข้อ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ.๒๕๔๑), หน้า ๒.

ตำบลแห่งราชอาณาจักรก็ได้ หรือจะเรียกชื่อตำบลตามเขตว่าตำบลนี้เขตหนึ่ง ตำบลชื่อนี้เขตสองก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม ตำบลที่มีเขตติดกันตั้งแต่สามตำบลขึ้นไป ถ้าแต่ละตำบลมีวัดไม่ถึง ๕ วัด หากรวมวัดในตำบลเหล่านั้นเข้าด้วยกันมีจำนวนตั้งแต่ ๕ วัดขึ้นไป ก็ให้รวมยกขึ้นเป็นเขตตำบลเดียวกัน หรือหลายเขตแล้วแต่ความเหมาะสมให้มีเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ปกครองเขตละหนึ่งรูป^{๕๕}

การเรียกชื่อเจ้าคณะตำบล ให้อนุโลมตามกัน แม้ตำบลที่มีวัดครบ ๕ วัด จะให้รวมขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นที่มีเขตติดกันก็ได้ ถ้าเป็นความเหมาะสมและจำเป็นในการปกครอง ตำบลที่มีวัดเกินกว่า ๑๐ วัด จะแยกวัดที่เกินนั้นไปรวมขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นที่มีเขตติดต่อกันก็ได้ ถ้าเป็นความสะดวกในการปกครอง ในตำบลที่มีวัดตั้งแต่ ๑๐ วัดขึ้นไป เพื่อสะดวกแก่การปกครองหรือเพื่อความเจริญแห่งคณะสงฆ์จะแบ่งเขตตำบลออกเป็น ๒ เขต หรือหลายเขต และให้มีเจ้าคณะตำบลเขตละรูปก็ได้ ในตำบลเดียวที่มีวัดตั้งแต่ ๘ วัดขึ้นไป หรือหลายตำบลรวมกันมีวัดตั้งแต่ ๘ วัดขึ้นไป จะให้มีรองเจ้าคณะตำบล ๑ รูปก็ได้ ในกรณีที่มีการรวมวัดในหลายตำบลให้ขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลรูปเดียว ถ้ารวมกันเพียงสองตำบลให้คงชื่อไว้ทั้งคู่ ถ้ารวมกันเกินกว่านั้นให้คงชื่อไว้แต่ตำบลเดียว จะคงชื่อตำบลใดไว้แล้วแต่จะพิจารณาเห็นสมควร ในกรณีดังกล่าวมานี้ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอพิจารณากำหนดเขตตำบล จำนวนวัดในตำบล และชื่อตำบลตามระเบียบมหาเถรสมาคมนี้ เสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเมื่อเจ้าคณะจังหวัดได้ประกาศโดยอนุมัติของเจ้าคณะภาคแล้ว ให้ถือเป็นเขตปกครองของคณะสงฆ์

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้น ทุกชั้น มีเจ้าคณะมหานิกาย และเจ้าคณะธรรมยุต ปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น และแบ่งเป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค องค์การคณะปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง คือ มหาเถรสมาคม ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ แต่ไม่ได้ทำหน้าที่ปกครองจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัดที่ไปดำเนินการบริหารของการปกครองส่วนภูมิภาคหรือในท้องถิ่นด้วย

พระเทพปริยัติสุธี (วรวินัย คงคปญโญ) ได้อธิบายว่า เจ้าคณะใหญ่ซึ่งเป็น**พระสังฆาธิการ**สังกัดในส่วนกลางเพียงตำแหน่งเดียว เป็นผู้ประสานงานกับองค์สมเด็จพระสังฆราช มหาเถรสมาคม หน่วยงานในส่วนกลาง และประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในหนและคณะนั้น ๆ^{๕๖}

^{๕๕} กรมการศาสนา กองแผนงาน, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖๐๗-๖๐๘.

^{๕๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวินัย **คงคปญโญ**), อ้างถึงใน ทวี พลรัตน์, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๗ ระบุไว้ว่า^{๕๗} เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองในเขตของตน ดังนี้

ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๑) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๒) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๓) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๔) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๕) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๙ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ให้มีเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ๒ รูป ทำหน้าที่การเลขานุการ

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค หมวด ๓ ส่วนที่ ๑, ๒, ๓ และ ๔ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๐ ระบุไว้ว่า เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้^{๕๘}

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ชั้นเจ้าคณะจังหวัด

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

^{๕๗} **กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑)**, ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ ๖ ข้อ ๗.

^{๕๘} **กฎหมายเถรสมาคม, ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑)**, ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, หมวด ๓, ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๑, ข้อ ๑๐.

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๑๓ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาค ให้มีเลขานุการเจ้าคณะภาค และเลขานุการรองเจ้าคณะภาคทำหน้าที่เลขานุการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๔ ระบุไว้ว่า^{๕๙} เจ้าคณะจังหวัด หมายถึง เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะนอกจากกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๑๕ เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตนดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๑๗ รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมาย

ข้อ ๑๘ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัด ให้มีเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด และเลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดทำหน้าที่เลขานุการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๙ ระบุไว้ว่า^{๖๐} เจ้าคณะอำเภอ หมายถึง เจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดนอกจาก

^{๕๙} กฎหมายเถรสมาคม, ฉบับที่ ๒๓, (พ.ศ.๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, หมวด ๓, ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๒, ข้อ ๑๔.

กรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะอำเภอ หมายถึง รองเจ้าคณะเขต ในกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๒๐ เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๒๒ รองเจ้าคณะอำเภอ เป็นผู้ช่วยของเจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะอำเภอมอบหมาย

ข้อ ๒๓ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอให้มีเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ และเลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอทำหน้าที่เลขานุการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๒๔ ระบุไว้ว่า^{๖๐} เจ้าคณะตำบล หมายถึง เจ้าคณะแขวงในเขตกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะตำบล ในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะตำบล หมายถึง รองเจ้าคณะแขวงในเขตกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะตำบล ในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๒๕ เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตนดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

^{๖๐}กฎหมายเถรสมาคม, ฉบับที่ ๒๓, (พ.ศ.๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, หมวด ๓, ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๓, ข้อ ๑๙.

^{๖๑}กฎหมายเถรสมาคม, ฉบับที่ ๒๓, (พ.ศ.๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, หมวด ๓, ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๔, ข้อ ๒๔.

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๒๗ รองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยของเจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะตำบลมอบหมาย

ข้อ ๒๘ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล และรองเจ้าคณะตำบล ให้มีเลขานุการเจ้าคณะตำบล และเลขานุการรองเจ้าคณะตำบลทำหน้าที่เลขานุการ

๒.๓.๓ พระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล

กรมการศาสนา กองแผนงาน ให้ความหมายไว้ว่า เจ้าคณะตำบลและรองเจ้าคณะตำบล คือ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ในระดับตำบล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ในที่นี้หมายถึง เจ้าคณะแขวงและรองเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานคร กับเจ้าคณะตำบลและรองเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร^{๒๒}

คุณสมบัติของพระสังฆาธิการระดับอำเภอระดับตำบล

พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล สิ่งที่สำคัญและเป็นข้อบังคับสำหรับพระสังฆาธิการทุกระดับ คือ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะของพระสังฆาธิการในระดับนั้นๆ ดังนี้

๑) คุณสมบัติทั่วไปสำหรับภิกษุที่จะดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๖ ได้บัญญัติไว้มีใจความว่า พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังนี้

(๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง

^{๒๒} กรมการศาสนา กองแผนงาน, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๘.

- (๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- (๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- (๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่
สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่
รังเกียจ
- (๕) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณที่พึงรังเกียจมาก่อน
- (๖) ไม่เคยถูกถอดถอน หรือปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

คุณสมบัติเฉพาะพระสังฆาธิการระดับอำเภอ

กฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๘ ระบุไว้ว่า พระสังฆาธิการ
ระดับอำเภอ จะต้องมีความรู้คุณสมบัติเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้^{๖๓}

- (๑) มีพรรษาพัน ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น
- (๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- (๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี
หรือ
- (๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือ
เป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีความรู้คุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่
เหมาะสม เจ้าคณะภาคอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๒) คุณสมบัติเฉพาะพระสังฆาธิการระดับตำบล

กฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๒๒ ระบุไว้ว่า พระสังฆาธิการ
ระดับตำบล จะต้องมีความรู้คุณสมบัติเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้^{๖๔}

- (๑) มีพรรษาพัน ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และ
- (๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- (๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ
- (๔) เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม

หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีความรู้คุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่
เหมาะสม เจ้าคณะจังหวัดอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี โดยอนุมัติของเจ้าคณะภาค

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ ๑๘.

^{๖๔} อ้างแล้ว, ข้อ ๒๒.

๒.๓.๔ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอ และระดับตำบล

พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี) กล่าวว่า การบริหารงานการคณะสงฆ์ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย วางแผน จัดโครงการ ให้มีหลักการ วิธีการ และระเบียบงานที่เอื้ออำนวยต่อการกิจสำคัญๆ ๖ ประการ ดังนี้^{๖๔}

๑) การปกครอง คือ การจัดระบบความเป็นอยู่ในสังฆมสงฆ์ เน้นการบำบัติทุกขุ บำรุงสุขเป็นหลัก ภายใต้วิธีการ ๓ วิธีการ ได้แก่ นิคคหิวิ ฆมคนที่ควรฆม หรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ ปัคคหิวิ ฆยกย่องคนที่ควรยกย่อง ปวารณาวิวิ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือ ให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน โดยใช้พระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองและขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงาม

๒) การศึกษา คือ การจัดสภาพการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร เน้นการเรียนการสอนวิชาการตามหลักสูตรเป็นงานหลัก และมีการศึกษาอบรมเป็นงานรอง ภายใต้หลักการการศึกษา ๓ ประการ คือ ศีล เรียนเรื่องศีล คือ ระเบียบวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมให้สะอาด สมာธิ เรียนเรื่องสมาธิ คือ วิธีทำจิตใจให้สงบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสภาพจิตใจให้มั่นคง ปัญญา เรียนเรื่องปัญญา คือ ความรู้ทั่วไป เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติให้ถูกต้อง

๓) การเผยแผ่ คือ กระบวนการประกาศพระพุทธศาสนา เน้นการออกไปให้การอบรมสั่งสอน หรือรอให้ผู้ฟังเข้ามารับการอบรมสั่งสอนเป็นหลัก ตามพระพุทธประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน เพื่อการเสริมสร้างความผาสุกแก่ปวงชน เพื่อแสดงเมตตาอนุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งปวง

๔) การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถืองานอื่นเป็นงานรอง ภายใต้หลักการสำคัญ ๒ ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ และสร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้ขงเกย

๕) การศึกษาสงเคราะห์ คือ กระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียน และพ้นวัยเรียน ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควรแก่อัฒภาพ ในลักษณะการศึกษาแห่งชีวิต เน้นกลุ่มเยาวชนเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนคนกลุ่มอื่นถือเป็นเป้าหมายรอง

^{๖๔}พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี), ธรรมปริทัศน์ “๔๖”, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ในโอกาสสมณกาลวาระเจริญอายุครบ ๖๙ ปี และในโอกาสได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชกณะชั้นธรรมที่พระธรรมวรนายก, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

๖) การสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ กระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ผู้ประสบภัยพิบัติ จากวินาศภัย อุบัติภัยและสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้ ทั้ง ๓ ประการนี้คุกคามย่ำยีปวงชนชาวไทยอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในชนบท

งานการคณะสงฆ์ดังกล่าวมานี้ จะสามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ก็ ต้องอาศัยพระสังฆาธิการในแต่ละระดับเป็นผู้บริหารจัดการ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะพระสังฆา ธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง ในการบริหารงานการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ ดังกล่าวมานั้น

นอกจากนี้ พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี) ยังได้อธิบายเกี่ยวกับ นโยบายคณะสงฆ์ ในหัวข้อบรรยายเรื่อง “นโยบายการคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา” ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะ สงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญว่า “ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและปฏิบัติตนตามพระธรรม วินัย กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจ ให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งเพื่อ อำนาจประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อม เสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลัก เป้าหมาย ๕ ข้อ คือ^{๖๖}

- ๑) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- ๒) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- ๓) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- ๔) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- ๕) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ นำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์ เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล) ได้กล่าวว่า^{๖๗} การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือ ฟานักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม

^{๖๖} พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตติเมธี), ธรรมปริทัศน์ “๔๖”, หน้า ๖๐-๖๑.

^{๖๗} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ (สินทวีวรกุล) ได้กล่าวว่า^{๖๔} พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญงอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครองส่วนอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลนั้น กรมการศาสนา กองแผนงาน ยังได้กล่าวว่า^{๖๕} อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ข้อ ๒๕ ระบุไว้ว่า เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้^{๖๖}

กฎหมายธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ข้อ ๒๕ ระบุไว้ว่า เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้^{๖๖}

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ข้อ ๒๕ ระบุไว้ว่า เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้^{๖๖}

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๒.๓.๕ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

ตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองสงฆ์ทุกตำแหน่ง เป็นเครื่องพิสูจน์และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองสงฆ์ทั้งหลายได้อย่างดี คือ ถ้าเป็นเจ้าอาวาสได้ดีก็สามารถที่จะเป็นเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะต่างๆ ได้ดี

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) กล่าวถึงเจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้^{๖๗}

^{๖๔} พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนุติพล (สินทวีวรกุล), บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่, *ปริญญาทิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๖๕} กรมการศาสนา, กองแผนงาน, *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘๙.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๙-๓๙๐.

- ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
  - ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
  - ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
  - ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล
- หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้ เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้างๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีปฏิบัตินั้นได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น ๔ ด้าน ดังนี้^{๗๒}

๑) หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

(๑) การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงเงิน แรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่างๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดีด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

(๒) การจัดกิจกรรมของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัด และหน้าที่จัดการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หรือจารีตว่าด้วยการนั้น

การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษา การใช้จ่ายการจัดทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าของให้เป็นการไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒) หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด

(๑) การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้

^{๗๑} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔, (อัดสำเนา).

^{๗๒} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕.

ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่าช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

(๒) การสอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตแลคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าว ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถร สมาคม และรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความ เจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓) หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

(๑) การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติ ธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรม ศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมา โดยตรง ได้แก่ การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่ วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

(๒) การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระ ธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียน พระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบ อื่นๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติ ศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆ กรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การ ทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถศีล และปฏิบัติศาสนพิธีอื่นๆ

๔) หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพัน กับสังคม ทั้งในส่วนวัดและนอกวัดและเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดย อ้อม ซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ ดังนี้

(๑) การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอให้วัดเป็นที่จัด บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

(๒) การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำ และเป็นการจร

(๓) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับ คำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

(๔) การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การ สร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักรักษา หรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและการบริหารงานของ พระสังฆาธิการ พอสรุปได้ว่า ผู้บริหาร หรือพระสังฆาธิการ มีความพยายามทำหน้าที่ให้เกิดความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กร โดยใช้กำลังของทุน บุคคล อุปกรณ์ หรืออำนาจหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้และยึดหลักการในการบริหารจัดการของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และดำเนินกิจการคณะสงฆ์ตามอำนาจหน้าที่อย่างจริงจังครบถ้วนทั่วสังฆมณฑล ย่อมจะมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่งขึ้นไป

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงาน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารงานแล้ว พบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์)^{๓๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี" สรุปผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน เท่ากับ ๓.๘๕ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ ๓.๖๑ และด้านการบริหารและการปกครองเท่ากับ ๓.๕๖ ตามลำดับ

การเปรียบเทียบทัศนคติของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ปัญหา ด้านการบำรุงรักษาวัด ควรจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ การสรรงงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ การจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอก

^{๓๓} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์), "ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

บริเวณวัดให้มีความสวยงาม ร่มรื่น ตลอดจนการซ่อมแซมโบราณสถานและโบราณวัตถุ ๒) ปัญหาด้านการบริหารและการปกครอง ควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและการปกครอง ๓) ปัญหาด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนักธรรมภายในวัด และควรสนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนักธรรม และควรจัดให้มีการอบรมครูพระทุก ๖ เดือน ๔) ปัญหาด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมพิธีกร หรือมัคคทายกขึ้นในจังหวัดเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นรูปแบบเดียวกัน และควรจัดให้มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาทำบุญหรือติดต่อในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ

พระมหาคุณ จีรวฑูโฒ (จินดาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุพรรษา และระยะเวลาดำรงตำแหน่ง พบว่า สภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิเคราะห์นโยบาย รองลงมาคือ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการสารสนเทศ สภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีอายุพรรษาน้อยกว่า ๒๕ พรรษา กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีอายุพรรษา ๒๕ พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ๑๐ ปี กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๙๔}

กัญแก้วพารณ **กลั่นนันทนวล** ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” สรุปผลการวิจัยพบว่า ๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

^{๙๔}พระมหาคุณ จีรวฑูโฒ (จินดาพันธ์), “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, **ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๗), หน้าทศด้อย.

๒. ผลการเปรียบเทียบทักษะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกัน มีทักษะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตาม หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมี ทักษะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้าน วิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ บรรารณาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบการทำงานด้วยความ พยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดยถย ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดย ปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่ งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลตรวจสอบ ข้อยิ่งหย่อนในงานนั้นๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงาน ให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๙๕}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฏีตมณ สุเมธโร ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี" ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ใน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๔๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ๓.๕๔ ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหาร จัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้า อาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การ บริหารจัดการ วัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรีกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา วัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการ ประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกต้องงาน จึงทำให้งาน

^{๙๕} กัญแก้วพารณ กลินน์มโนล, "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท ๔", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

ขาดประสิทธิภาพ แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุ สามเณร ภายในวัด เนื้อๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่าง วัดและชุมชน^{๖๖}

ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้วิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลัก อภิธินาถ ๔ กรณีศึกษา : บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ" ผลการวิจัยพบว่า ๑.การศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอภิธินาถ ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอภิธินาถ ๔ ที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใ้ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน) ๒. การเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอภิธินาถ ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่าย ที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพ ในการ ปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอภิธินาถ ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรคในการ ปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอสภาพแวดล้อม ยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในตำแหน่งงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่ จอดรถน้อย และยังคงเสียค่าที่จอดรถ ความล่าช้าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดี เท่าที่ควร และ เจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ

ดังนั้นแนวทางการนำหลักอภิธินาถ ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยการพัฒนาด้านจิตตะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น^{๖๗}

^{๖๖} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตมณ สุเมโธ, "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

^{๖๗} ไพบุลย์ ตั้งใจ, "ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอภิธินาถ ๔ กรณีศึกษา : บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์" ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ, พรรษา, การศึกษาสามัญ, การศึกษาทางธรรม, และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๗๔}

พนิดา งามขุนทด ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา" ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรสถาบันอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน^{๗๕}

จากงานวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ความคิดเห็นส่วนใหญ่คณะสงฆ์และประชาชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่อายุ พรรษาน้อย มีความรู้มาก เพราะมีการวางแผนพัฒนาปรีกษาหารือกันมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เช่น ขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน ของพระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษามาก และมีความรู้ต่ำกว่า

^{๗๔} พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง), "บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์", *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

^{๗๕} พนิดา งามขุนทด, "ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา", *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทั่วไป)*, (บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๔), หน้าบทคัดย่อ.

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการแล้ว พบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ (ภวกานันท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรที่จะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น^{๕๐}

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ตในด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทาง

^{๕๐}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ(ภวกานันท์), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้าบทคัดย่อ.

เปรียบเทียบต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ตไม่แตกต่างกัน^{๕๑}

พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๕๒}

พระมหาสหนอง อคฺคธมฺโม (ยาจิตร) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง : ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส” ผลการวิจัยพบว่า พระครูพิพิธธรรมรสได้รับแนวคิดในการพึ่งตนเอง จากท่านพุทธทาสภิกขุ แล้วนำมาใช้ให้เหมาะสมแก่ชุมชนที่ตนไปพัฒนา โดยเริ่มจากปัจจัยที่มีผลให้ท่านมีแรงขับเคลื่อนการทำงาน จากหลายสาเหตุ ได้แก่ สภาพปัญหาที่ทำกั้นการขาดแคลนแหล่งน้ำบริโภค น้ำดื่ม การว่างงานของชาวบ้าน การเล่นการพนันของชาวบ้านชาวบ้านขาดความสามัคคี การไม่รู้รู้จักนำสมุนไพรรักษาโรคในท้องถิ่นมาใช้รักษาโรค เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาไม่มากนัก การใช้แรงงานสัตว์ไม่เหมาะสม การไม่รู้รู้จักปลูกพืชสวนครัวและอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในด้านการแก้ปัญหาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ผลการศึกษา พบว่าพระครูพิพิธธรรมรส ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชน และส่งเสริมโครงการ ตลอดทั้งกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) โครงการปลูกป่าเพื่ออนาคตของชุมชนและเยาวชน
- (๒) โครงการสมุนไพรรักษาโรคเพื่อการพึ่งตนเอง
- (๓) โครงการธนาคารข้าวโค-กระบือ สำหรับผู้ขาดแคลน
- (๔) โครงการอาหารกลางวันแด่น้องผู้หิวโหย

^{๕๑}พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว), บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้าบทคัดย่อ.

^{๕๒}พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้าบทคัดย่อ.

(๕) โครงการนิคมเกษตรชาวพุทธ

วิธีการส่งเสริม คือ ให้ชาวบ้านปฏิบัติตามคำแนะนำ และท่านเป็นผู้นำในการทำโครงการต่างๆ นั้น อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในบางโครงการก็ประสบความล้มเหลว เนื่องจาก การบริหารงานไม่ครบวงจรบ้าง บุคคลผู้ปฏิบัติไม่มีความเข้าใจละเอียดบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนั้น ท่านยังส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีกระทั่งฟื้นฟูแผ่นดินที่แห้งแล้งให้เขียวชอุ่มคืนมาได้ และชาวบ้านก็มีงานทำ ไม่ว่างงานเหมือนแต่เดิม มีรายได้เพิ่มต่อครัวเรือน เลิกเล่นการพนัน มีความขยันในการทำมาหาเลี้ยงชีพในด้านหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ได้แก่ กฎแห่งกรรม สังคหวัตถุธรรม,เบญจศีล,ความสันโดษและอิทธิบาทปราชญ์ชาวบ้านที่ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน ที่ได้รับผลสำเร็จในการพึ่งตนเองแบบพุทธเกษตร ได้แก่ พ่อบุญเต็ม ชัยลา,พ่อทวด กระจอม และ พ่อผอง เกตุพิบูลย์ โดยการปลูกพืชหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์จำพวก เป็ด ไก่ สุกร ตลอดจนทั้งการเลี้ยงปลา การปลูกผักสวนครัวการทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อส่งขายสู่ตลาด^{๕๓}

พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณรเอาใจใส่ต่อกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณรดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๕๔}

^{๕๓}พระมหาสนอง อคฺคธมฺโม (ยาจิตฺต), "บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง: ศึกษากรรพีพระครูพิพิธธรรมรส", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้าบทคัดย่อ.

^{๕๔}พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), **การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้าบทคัดย่อ.

พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของพระภิกษุ ไวยาวัจจร กรรมการวัด และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวมและหลายด้านอยู่ในระดับดีมาก ๒) การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสในอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของพระภิกษุ ไวยาวัจจร กรรมการวัด และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวมและหลายด้านอยู่ในระดับดี ยกเว้น ด้านการศึกษา อบรม และสั่งสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๓) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของพระภิกษุ ไวยาวัจจร กรรมการวัด และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวมและหลายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่มีอายุต่ำกว่า ๕๐ พรรษา มีภาวะผู้นำสูงกว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุ ๕๐ พรรษาขึ้นไป^{๔๔}

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เป็จิตตั้ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทตามภารกิจ ๖ ด้าน ที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย พบว่า **ด้านการปกครอง** หลักการปกครองจะมีทั้งพระเดชและพระคุณ สมณศักดิ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปกครอง **ด้านศาสนศึกษา** เกือบทุกวัดจะมีการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม –บาลี เป็นหลัก วัดที่เจริญจะมีการเรียนการสอนแผนกสามัญศึกษาด้วย พระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์มีวิธีการส่งเสริมการศึกษา เช่น สนับสนุนปัจจัย ๔ และให้ทุนการศึกษา เป็นต้น ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันคือไม่ค่อยมีคนบวช และพระเถรชาดแรงจูงใจในการเรียนนักธรรมบาลี คณะสงฆ์ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตรและการวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานกว่านี้ ผลการจัดการศึกษาคือทำให้ได้บุคลากร ทางศาสนาที่มีคุณภาพ **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** มีโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนการกุศลวัดระดับอนุบาล-มัธยมศึกษา การส่งเสริมการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน เป็นต้น ปัญหาที่พบคือทุนการศึกษายังมีไม่เพียงพอ เจ้าอาวาสแต่ละแห่งต้องจัดกิจกรรมหาทุนทุกปี **ด้านการเผยแผ่** รูปแบบการเผยแผ่ เช่น การเทศน์ บรรยายธรรม อบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนเขียนหนังสือธรรมะ เป็นต้น นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องยึดองค์กรแห่งธรรมกถึก ๕ และมีเทคนิควิธีในการแสดงธรรม **ด้านสาธารณูปการ** การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ นั้น วัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองจะได้เปรียบ เพราะชาวบ้านมีเศรษฐกิจดี ส่วนวัดที่อยู่นอกตัวเมืองที่ต้องสร้างแบบค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาที่พบในการก่อสร้างคือ ขาดทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง

^{๔๔}พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ), “ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา”, **ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙), หน้าบทคัดย่อ.

และถูกช่างเอาวัดเอาเปรียบ พระสังฆาธิการสร้างสิ่งก่อสร้างได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดบ้าง เกินกำหนดบ้าง เงินก่อสร้าง ได้จากการบริจาคของชาวบ้าน สิ่งก่อสร้างได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า **ด้านสาธารณประโยชน์** รูปแบบการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น การสร้างสะพาน, สร้างโรงเรียน, สถานพยาบาล และอุปกรณ์ บริจาคปัจจัยและสิ่งของแก่ผู้ประสบภัย และผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๕๖}

ทวี เขจรกุล ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อศึกษาบทบาทและเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการวัด จำนวน ๓๒๙ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบทบาทของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาลำต่ำปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปการ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ บทบาทด้านการศาสนศึกษา

๒) เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด ที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน

๓) เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัดที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการปกครองที่ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อทดสอบระหว่างคู่ พบว่า มีเพียงคู่เดียวที่แตกต่างกัน คือ ระดับความคิดเห็นของเจ้าอาวาสและคณะกรรมการที่มีต่อบทบาทด้านการปกครอง โดยเจ้าอาวาสมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นมากกว่าคณะกรรมการ

๔) ปัญหาในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๓ อันดับแรก คือ ขาดงบประมาณในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ ขาดงบประมาณในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และพระภิกษุสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย

^{๕๖}พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิดตั้ง), "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย", *วิทยานันท์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

๕) แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๓ อันดับแรก ที่กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะไว้ คือ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และพระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้^{๔๗}

พระชัยกมล กมโล (สิงห์คุณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม๑๔” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาความคิดเห็นต่อการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม๑๔ ๒) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑๔ ๓) เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการของโรงเรียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๔) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๕) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อการศึกษาเล่าเรียนกับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการบริหารจัดการโรงเรียนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากประชากร จำนวน ๒๕๘ คน สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนด้านการมาเรียน การเข้าห้องเรียน ด้านกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ ด้านการใช้ห้องสมุดในการค้นคว้า และด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความเห็นด้วยมากทุกด้าน

๒. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียน ด้านปรัชญา และแนวนโยบาย ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารอาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^{๔๗} ทีวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, **ปริญญาณีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้าบทคัดย่อ.

๔. นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาล่าเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๘}

สวัสดิ์ รอบรู้ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา” จากการวิจัยพบว่า ผู้นำทางศาสนามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกับประชาชนในฐานะผู้ให้การสนับสนุนด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาเป็นบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในฐานะผู้ประสานงานและผู้นำตามลำดับ ผู้นำทางศาสนาที่มีปัจจัยด้านอายุมาก อายุการดำรงตำแหน่งนาน มีตำแหน่งเป็นทางการ มีความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมาก มีภูมิสำเนาในชุมชน มีการศึกษาสูง และมีจิตสำนึกชุมชนสูง มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าผู้นำทางศาสนาที่มีปัจจัยเหล่านี้น้อย ส่วนผู้นำทางศาสนาพุทธกับผู้นำทางศาสนาอิสลามไม่มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นผู้นำทางศาสนาส่วนใหญ่เห็นด้วย ถือเป็นหน้าที่และพร้อมที่จะเข้าไปมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าไปมีบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนา คือ ปัญหาที่เกิดจากตนเอง ประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้บังคับบัญชา และงบประมาณ^{๘๙}

กฤษดา มมตะขบ ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พบว่า โครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๐๕ นั่นคือเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและปัจจัยต่าง ๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิกาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษาและอายุพรรษากำหนดความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดต่างกัน^{๙๐}

กรวิทย์ เลิศศิริ ได้ศึกษาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยี

^{๘๘} พระชัยกมล กมลโล (สิงห์คุณ), “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑๔”, *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป*, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑), หน้าบทคัดย่อ.

^{๘๙} สวัสดิ์ รอบรู้, “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๖), หน้าบทคัดย่อ.

^{๙๐} กฤษดา มมตะขบ, “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้าบทคัดย่อ.

สารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และเจ้าหน้าที่สารสนเทศ จำนวน ๑๒๐ คน พบว่า ๑) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีคณะกรรมการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรมีความรู้ในการจัดเทคโนโลยีสารสนเทศ และได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ใช้ในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลจัดให้มีงบประมาณ เพื่อการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณในการซ่อมบำรุงปรับปรุงและพัฒนาวัสดุครุภัณฑ์และงบประมาณในการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร มีการนำคอมพิวเตอร์ไปใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน แต่เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร มีห้องปฏิบัติการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานที่รวมกับงานอื่น จัดให้มีการวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบตามแผน โดยมีผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ๒) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุครุภัณฑ์ ๓) ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านวัสดุครุภัณฑ์ มีปัญหาอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ปัญหา ได้แก่ ด้านวัสดุครุภัณฑ์ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการจัดการ ๔) ความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับความต้องการ ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุครุภัณฑ์ ด้านบุคลากร และด้านการจัดการ^๑

จากงานวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ ความคิดเห็นของคณะสงฆ์และประชาชนต่อพระสังฆาธิการ ด้านการบริหารงานและพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน ดังนั้นอายุ พรรษาน้อยกว่า จะมีการวางแผนพัฒนาปรึกษาหารือกันมากกว่า แต่ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพระสังฆาธิการอยู่บ้าง เช่น ขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วพอจะสรุปได้โดยสังเขปว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปฏิบัติตาม

^๑กรวิทย์ เลิศศิริ, “การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา”, ปรินญาณีพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้าบทคัดย่อ.

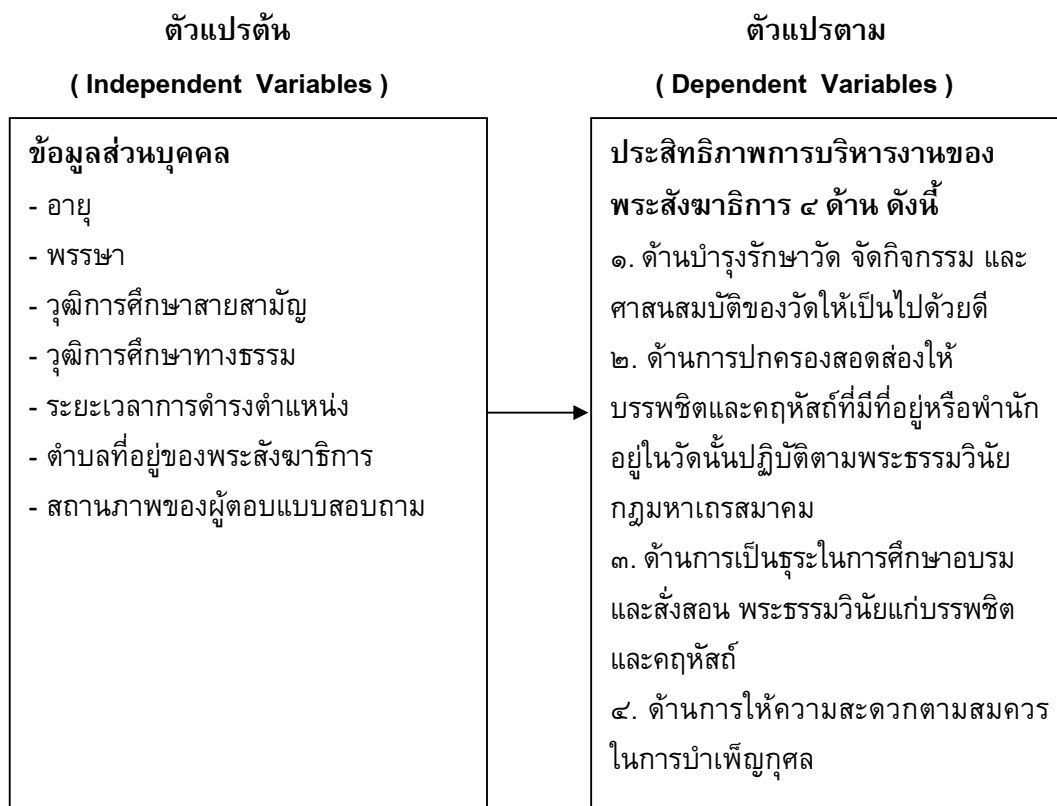
ระเบียบของมหาเถรสมาคม และถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการด้านพุทธศาสนา พระสังฆาธิการมีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาวัด ชุมชน สังคมและประเทศให้เป็นไปด้วยความเจริญก้าวหน้าในหลักพระสัทธรรมคำสอน เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน พระสังฆาธิการจึงเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศาสนา และให้สังคมสงบสุข เรียบร้อยดีงาม และอำนาจหน้าที่การบริหารของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือ ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ล้วนเป็นสิ่งที่พระสังฆาธิการจะต้องมีการบริหารให้มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะสงฆ์ตั้งเอาไว้ มีการนำหลักบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมถูกต้องตามหลักธรรมวินัย และทันยุคทันสมัยปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงมีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อมุ่งหมายพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์สืบต่อไป

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพส่วนบุคคล โดยสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ พระสังฆาธิการ พระภิกษุและสามเณร และฆราวาส

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี ๔ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการกำหนดแนวทางรูปแบบการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาวิจัย โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการทั้งหมดในอำเภอภาชี จำนวน ๓๙ รูป พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน ๓๑๗ รูป^๑ ฆราวาส จำนวน ๑๖๑ คน รวมประชากรทั้งสิ้น ๕๑๗ รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการทั้งหมดในอำเภอภาชี พระภิกษุสามเณร และฆราวาส จำนวน ๒๒๖ รูป/คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการจากตารางสำเร็จรูปขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

^๑สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอภาชี ปี ๒๕๕๔.

^๒Taro Yamane อ้างถึงใน สุรพล สุยะพรหม ผศ.ดร., สุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า๑๐๔-๑๐๕.

๓.๒.๑ กำหนดขนาดตัวอย่าง พระสังฆาธิการทั้งหมดในอำเภอภาชี พระภิกษุสามเณร และฆราวาส โดยใช้หลักการของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๕ จากประชากร ๕๑๗ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๒๖ รูป/คน

๓.๒.๒ คำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแยกเป็น พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จำนวน ๓๙ รูป พระภิกษุสามเณร จำนวน ๙๓ รูป และฆราวาส จำนวน ๙๔ คน รวมทั้งสิ้น ๒๒๖ รูป/คน

๓.๒.๓ ทำการสุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการโดยการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลาก ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง แสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพ	ตำบล	จำนวนประชากร (รูป/คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป/คน)
พระสังฆาธิการ	ภาชี	๑๔	๑๔
	พระแก้ว	๖	๖
	ดอนหญ้านาง	๖	๖
	หนองน้ำใส	๖	๖
	ระโสม	๗	๗
	รวม	๓๙	๓๙
พระภิกษุและ สามเณร	ภาชี	๖๐	๑๙
	พระแก้ว	๕๐	๑๘
	ดอนหญ้านาง	๖๑	๑๙
	หนองน้ำใส	๗๔	๑๘
	ระโสม	๗๒	๑๙
	รวม	๓๑๗	๙๓

ตารางที่ ๓.๑ (ต่อ)

สถานภาพ	ตำบล	จำนวนประชากร (รูป /คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป/คน)
พระยาวาส	ภาชี	๓๑	๓๑
	พระแก้ว	๓๐	๓๐
	ดอนหญ้านาง	๔๒	๔๒
	หนองน้ำใส	๓๒	๓๒
	ระโสม	๒๖	๒๖
	รวม	๑๖๑	๑๖๑
รวมทั้งสิ้น		๕๑๗	๒๒๖

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยแบ่งเป็น ๒ ตอนดังนี้
 ตอนที่ ๑ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ ๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการใน
 อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นมาตราส่วน ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก
 ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

๓.๓.๑ การสร้างแบบสอบถาม

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตาม
 ขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการ
 บริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ตามกรอบแนวคิด
 หลักการบริหาร

๒) เสนอร่างเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ
 แนะนำ และปรับปรุงแก้ไข

๓) นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ รูป/คน
 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

๔) นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ปรึกษากับอาจารย์
 ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามคำแนะนำของ

อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ทั้งความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ IOC (Index of Congruence)^๓ ได้ค่า IOC ระหว่าง ๐.๖ – ๑.๐

๕) นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับพระสังฆาธิการ พระภิกษุและสามเณร และฆราวาสในอำเภออุทัย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป/ คน เพื่อตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาตรวจให้คะแนน และหาค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๔ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ ๐.๙๖

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) หนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงเจ้าคณะอำเภออุทัย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการ และฆราวาสในอำเภออุทัย

๒) หนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงเจ้าคณะอำเภอภาชี จัดทำหนังสือถึงพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี เพื่อขอความอนุเคราะห์แจ้งพระสังฆาธิการในเขตปกครอง และฆราวาสในอำเภอภาชี ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

๓) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากเจ้าคณะอำเภอภาชี ถวายแด่พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี เพื่อขออนุเคราะห์ให้ร่วมมือตอบแบบสอบถามของผู้วิจัย ด้วยตนเอง พร้อมทั้งนัดหมายวันเวลาที่ขอรับแบบสอบถามคืน

๔) นำข้อมูลที่รวบรวมได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา ประสิทธิภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ

^๓สมจิตร์ แก้วนาค, “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๘.

^๔Cronbach, Lee J. **Essentials of Psychological Testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row), 1971.

(Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑-๕.๐๐	หมายถึง	มีการบริหารงานการคณะสงฆ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	มีการบริหารงานการคณะสงฆ์มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	มีการบริหารงานการคณะสงฆ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๕๐	หมายถึง	มีการบริหารงานการคณะสงฆ์น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐	หมายถึง	มีการบริหารงานการคณะสงฆ์น้อยที่สุด

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๖ ชุด วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๔ ตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการ

๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา F - distribution
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา t - distribution
*	แทน	ค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕
**	แทน	ค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการ จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๒๖)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๑. อายุ		
๒๐ – ๓๕ ปี	๗๖	๓๓.๖
๓๖ – ๕๐ ปี	๖๗	๒๙.๖
๕๑ – ๖๕ ปี	๕๑	๒๒.๖
๖๖ ปีขึ้นไป	๓๒	๑๔.๒
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐
๒. พรรษา		
๑ – ๑๐ พรรษา	๑๓๐	๕๗.๕
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๕๙	๒๖.๑
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๒๖	๑๑.๕
๓๑ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๔.๙
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐
๓. วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	๙๑	๔๐.๓
มัธยมศึกษา	๑๐๒	๔๕.๑
ปริญญาตรี	๒๙	๑๒.๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๕	๒.๒
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐
๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี	๙๒	๔๐.๗
นักธรรมโท	๔๙	๒๑.๒
นักธรรมเอก	๓๔	๑๕.๐
ไม่มีวุฒินักธรรม	๕๑	๒๓.๐
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๕. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		
๑ - ๕ ปี	๑๖	๗.๑
๖ - ๑๐ ปี	๑๒	๕.๓
๑๑ - ๑๕ ปี	๑๐	๔.๔
๑๖ ปีขึ้นไป	๑	๐.๔
ไม่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง	๑๘๗	๘๒.๗
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐
๖. ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ		
ภาชี	๗๙	๓๔.๙๖
พระแก้ว	๓๔	๑๕.๐๔
ดอนหญ้านาง	๕๓	๒๓.๔๕
หนองน้ำใส	๓๗	๑๖.๓๗
ระโสม	๒๓	๑๐.๑๘
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐
๗. สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม		
เจ้าอาวาส	๒๙	๑๒.๘
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๑๐	๔.๔
พระภิกษุสามเณร	๙๓	๔๑.๒
ฆราวาส	๙๔	๔๑.๖
รวม	๒๒๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ - ๓๕ ปี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖ มีพรรษาตั้งแต่ ๑ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕ มีระดับวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑ มีระดับวุฒิการศึกษาทางนักรธรรมตรี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗ ไม่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง จำนวน ๑๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๗ ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการตำบลภาชี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙๖ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นฆราวาส จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖

๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี (๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม (๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๗๕	.๗๕๔	มาก
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๗๔	.๘๓๖	มาก
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๖๔	.๘๖๐	มาก
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	๓.๖๓	.๘๖๐	มาก
ภาพรวม	๓.๖๙	.๗๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ รองลงมาเป็นด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระ
สังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบำรุงรักษาวัด
จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(n = ๒๒๖)

ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การวางแผนในการก่อสร้างปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารเสนาสนะภายในวัด	๓.๘๕	.๘๗๐	มาก
๒. การจัดการควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	๓.๗๗	.๘๒๗	มาก
๓. การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัด ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	๓.๗๖	.๘๗๓	มาก
๔. การทำบัญชีศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไป ตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย	๓.๗๕	.๘๘๕	มาก
๕. การจัดสาธารณูปโภคภายในวัดอย่าง เหมาะสม	๓.๘๑	.๘๒๖	มาก
๖. การดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ที่ชำรุดทรุดโทรม	๓.๘๐	.๘๑๑	มาก
๗. การจัดงานประจำปีของวัดเพื่อหารายได้ บำรุงวัด	๓.๕๖	๑.๑๒๓	มาก
๘. การซ่อมแซมอาคารต่างๆของวัดและ เครื่องสาธารณูปโภค	๓.๗๐	.๘๒๓	มาก
๙. การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับ ชุมชนในการทำนุบำรุงวัด	๓.๘๒	.๘๔๒	มาก
๑๐. การควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	๓.๗๕	๑.๐๑๐	มาก
ภาพรวม	๓.๗๕	.๗๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔. ๓ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับแยกเป็นรายข้อ พบว่า การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนในการทำนุบำรุงวัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นการวางแผนในการก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเสนาสนะภายในวัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ อยู่ในระดับมาก และการจัดสาธารณูปโภคภายในวัดอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครองสอดส่อง ให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

(n = ๒๒๖)

ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การออกกระเบียบของวัดเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๓.๘๑	๑.๐๑	มาก
๒. การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนตามหลักธรรมวินัยอันดีงาม	๓.๗๗	.๙๘๙	มาก
๓. การบำรุงรักษาวัดให้เจริญก้าวหน้าและเป็นศาสนสถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา	๓.๖๑	๑.๐๙๑	มาก
๔. การให้การศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์และศิษย์วัด	๓.๙๑	.๙๖๗	มาก
๕. การจัดกิจการวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี	๓.๖๗	๑.๐๒๙	มาก
๖. การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม	๓.๗๓	๑.๐๙๗	มาก

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและ คฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๗. การดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ พุทธศาสนิกชน	๓.๕๑	๑.๐๖๘	มาก
๘. การช่วยเหลือเกื้อกูลพัฒนาคุณภาพชีวิตของ พุทธบริษัท	๓.๗๐	.๙๔๕	มาก
๙. มีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการตาม วาระโอกาสต่าง ๆ	๓.๗๐	.๙๗๗	มาก
๑๐. การให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนใน การบำเพ็ญกุศล	๔.๐๑	.๙๗๙	มาก
ภาพรวม	๓.๗๔	.๙๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอ
ภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ
พำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายอาญาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมี
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับแยกเป็นรายข้อ พบว่า การให้ความ
สะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ อยู่ในระดับมาก รองลงมา
เป็นการให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์และศิษย์วัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ อยู่ใน
ระดับมาก และการออกระเบียบของวัดเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑
อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของ
พระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเป็นธุระใน
การศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(n = ๒๒๖)

ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมธรรมวินัย จรรยา มารยาท เพื่อเป็น แบบอย่างที่ดี	๓.๗๒	.๙๙๗	มาก
๒. การอบรมผู้ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมตาม หลักธรรมและวินัย	๓.๗๒	.๙๔๖	มาก
๓. การแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจ ในศาสนพิธีและในการปฏิบัติที่ดี	๓.๗๗	.๙๓๗	มาก
๔. การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ ถูกต้อง	๓.๙๔	.๙๒๙	มาก
๕. อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการ เผยแผ่ธรรม โดยการจัดให้มีการเทศน์การบรรยาย ธรรมะในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	๓.๗๔	๑.๐๔๙	มาก
๖. การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาพร้อม ทั้งอบรมศีลธรรมและจรรยาอันดีงาม	๓.๖๐	๑.๐๒๑	มาก
๗. การจัดให้มีการบรรยายธรรมทาง วิทยุกระจายเสียง	๓.๑๕	๑.๓๐๘	ปานกลาง
๘. การจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการ เทศน์เผยแผ่เป็นธรรมทาน	๓.๒๔	๑.๒๒๐	ปานกลาง
๙. การจัดหาหนังสือให้พระสวดมนต์ให้ผู้รักษา ศาลได้ท่องอ่านตามโอกาส	๓.๕๗	๑.๑๕๐	มาก
๑๐. การจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทาง พุทธศาสนา	๔.๐๐	๑.๒๒๐	มาก
ภาพรวม	๓.๖๔	.๘๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่ บรรพชิตและคฤหัสถ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย สูงสุดตามลำดับแยกเป็นรายข้อ พบว่า การจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นการให้การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ ตั้งอยู่ในศีลธรรมและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ อยู่ใน ระดับมาก และการแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและในการปฏิบัติที่ดี มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านให้ความ สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

(n = ๒๖๖)

ด้านให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ของวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	๓.๓๑	๑.๒๒๐	ปานกลาง
๒.การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเช่น การสร้างฌาปนสถาน	๓.๒๐	๑.๑๒๑	ปานกลาง
๓.ให้คำปรึกษาและความอุปถัมภ์ด้านศาสนากับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น	๓.๖๔	๑.๑๒๐	ปานกลาง
๔.การให้คำแนะนำแก่พุทธบริษัทเมื่อปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๓.๗๗	.๙๗๒	มาก
๕.การให้ความช่วยเหลือประชาชนตามสถานการณ์ต่างๆ	๓.๗๗	๑.๐๒๐	มาก
๖.การมีส่วนร่วมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	๓.๘๖	.๙๑๘	มาก
๗.การช่วยเหลือให้คำแนะนำตามหลักศาสนาแก่บุคคลที่มีความทุกข์	๓.๗๓	๑.๐๐๔	มาก
๘.การช่วยเหลือกิจการด้านศาสนาชุมชนเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์	๓.๕๒	๑.๐๔๒	มาก

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

ด้านให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	ระดับประสิทธิภาพการบริหารงาน		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๙. การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือ บุคคลยากไร้ คนพิการและคนชรา ผู้ประสบภัย พิบัติตามสมควร	๓.๗๗	๑.๐๐๓	มาก
๑๐. การกำหนดแผนงานที่จะปฏิบัติการ และให้ การสงเคราะห์แก่ประชาชน	๓.๗๕	.๙๔๙	มาก
ภาพรวม	๓.๖๓	.๘๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน
อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลโดย
รวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับแยกเป็น
รายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๖ มี
ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมา เป็นการให้คำแนะนำแก่พุทธบริษัทเมื่อปฏิบัติกิจกรรมในวัน
สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ อยู่ในระดับมาก และการให้ความช่วยเหลือ
ประชาชนตามสถานการณ์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ อยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ใน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน
อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง
ระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลา
การดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดย
แสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)
การทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)
ดังตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๓

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ฆาติการที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสงฆ์ฆาติการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสงฆ์ฆาติการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสงฆ์ฆาติการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	อายุ								F	Sig.
	๒๐- ๓๕ ปี		๓๖ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๕ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๘๑	.๕๔๘	๓.๘๘	.๗๓๓	๓.๖๑	.๘๖๑	๓.๘๓	.๖๑๖	๒.๐๕๗	.๑๐๗
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๙๒	.๕๕๖	๓.๘๒	.๗๖๐	๓.๕๙	.๙๓๕	๓.๙๐	.๖๐๗	๑.๙๓๘	.๑๒๔
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๔๐	.๖๕๔	๓.๗๕	.๘๕๓	๓.๕๒	.๘๖๖	๓.๘๗	.๕๗๙	๒.๑๐๖	.๑๐๐
๔. ด้านการให้ความสะดวกเหมาะสม ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๕๖	.๔๗๗	๓.๘๑	.๗๕๖	๓.๔๔	.๙๕๙	๓.๗๕	.๖๓๕	๓.๒๓๘*	.๐๒๓
รวม	๓.๖๗	.๔๗๗	๓.๘๑	.๗๕๖	๓.๕๔	.๘๙๕	๓.๘๔	.๕๗๔	๒.๒๔๘	.๐๘๔

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน ด้านที่ ๔ การให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศลมีสภาพการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศลด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ตามอายุ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล

(ก ๒๒๖)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐- ๓๕ ปี	๓๖ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๕ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๕๖	๓.๘๑	๓.๔๔	๓.๗๕
๒๐- ๓๕ ปี	๓.๕๖	-	-๐.๕๘	๐.๑๑	-๐.๑๙
๓๖ - ๕๐ ปี	๓.๘๑	-	-	๐.๓๗*	๐.๐๖
๕๑ - ๖๕ ปี	๓.๔๔	-	-	-	-๐.๓๑
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๕	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ที่มีอายุ ๓๖ - ๕๐ ปี มีประสิทธิภาพมากกว่าพระสังฆาธิการที่มีอายุ ๕๑ - ๖๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามพรรษา

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พรรษา								F	Sig.
	๑-๑๐ พรรษา		๑๑-๒๐ พรรษา		๒๑-๓๐ พรรษา		๓๑ พรรษาขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๗๕	.๗๙๗	๓.๗๒	.๗๕๘	๓.๖๕	.๗๕๑	๔.๑๖	.๕๙๘	๑.๒๑๓	.๓๐๖
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๗๓	.๘๕๑	๓.๗๖	.๗๙๖	๓.๕๑	.๙๐๑	๔.๒๐	.๕๖๘	๑.๘๑๐	.๑๔๖
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๖๑	.๘๘๗	๓.๖๔	.๘๓๐	๓.๕๔	.๘๕๙	๔.๒๑	.๔๙๕	๑.๘๑๙	.๑๔๕
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๖๑	.๘๗๓	๓.๖๑	.๘๖๙	๓.๕๐	.๘๕๓	๔.๑๕	.๕๒๖	๑.๕๖๒	.๑๙๙
รวม	๓.๖๘	.๘๐๔	๓.๖๘	.๗๘๘	๓.๕๕	.๘๑๕	๔.๑๘	.๕๓๐	๑.๗๐๔	.๑๖๗

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน
 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกันไม่แตกต่างกัน
 ทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วุฒิการศึกษาสายสามัญ								F	Sig.
	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา		มัธยมศึกษา		ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๗๓	.๘๐๙	๓.๗๕	.๗๒๗	๓.๗๓	.๘๒๑	๔.๐๔	.๕๘๘	.๒๔๔	.๘๖๖
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๗๑	.๙๑๙	๓.๗๕	.๗๕๓	๓.๖๗	.๘๔๓	๔.๑๔	.๙๘๓	.๔๖๖	.๗๐๖
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๖๗	.๙๑๐	๓.๖๓	.๗๙๙	๓.๕๓	.๙๗๒	๔.๐๒	.๙๘๘	.๔๕๑	.๗๑๗
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๖๔	.๘๗๐	๓.๖๒	.๘๒๐	๓.๕๓	.๙๗๒	๔.๐๒	.๙๘๘	.๔๖๘	.๗๐๕
รวม	๓.๖๙	.๘๓๙	๓.๖๙	.๗๓๑	๓.๖๑	.๘๖๓	๔.๐๔	.๙๗๒	.๔๐๕	.๗๔๙

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีวุฒิ
 การศึกษาสายสามัญต่างกันไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี		นักธรรมโท		นักธรรมเอก		ไม่มีวุฒิทางธรรม			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๗๑	.๗๗๗	๓.๗๖	.๘๖๐	๓.๙๕	.๕๕๓	๓.๖๘	.๘๑๑	.๙๗๖	.๔๐๕
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๗๓	.๘๕๙	๓.๗๓	.๙๔๖	๔.๐๑	.๕๘๑	๓.๕๙	.๙๑๐	๑.๗๔๓	.๑๕๙
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๖๔	.๘๕๔	๓.๖๑	.๙๓๑	๓.๗๗	.๗๕๖	๓.๖๐	.๘๘๒	.๓๒๓	.๘๐๘
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๕๖	.๘๗๘	๓.๖๕	.๙๐๔	๓.๘๘	.๖๓๗	๓.๕๖	.๙๐๓	๑.๒๘๘	.๒๗๙
รวม	๓.๖๖	.๘๐๗	๓.๖๘	.๘๘๑	๓.๙๐	.๕๘๙	๓.๖๐	.๘๐๒	๑.๐๔๗	.๓๗๓

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มี
 ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง								F	Sig.
	๑ - ๕ ปี		๖ - ๑๐ ปี		๑๑ - ๑๕ ปี		๑๖ ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๘๖	.๗๘๗	๓.๖๑	.๗๖๙	๓.๗๓	.๗๐๒	๓.๙๒	.๗๖๕	๒.๐๗๔	.๑๐๕
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม	๓.๘๔	.๘๙๘	๓.๖๐	.๘๓๓	๓.๗๐	.๗๓๕	๓.๙๕	.๖๙๒	๑.๙๐๓	.๑๓๐
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๗๕	.๙๓๗	๓.๕๒	.๘๔๒	๓.๕๕	.๖๘๓	๓.๘๕	.๗๘๑	๑.๗๔๕	.๑๕๙
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๗๘	.๙๑๗	๓.๔๗	.๘๔๙	๓.๖๑	.๖๔๖	๓.๗๘	.๘๑๘	๒.๒๗๔	.๐๘๑
รวม	๓.๘๑	.๘๔๓	๓.๕๕	.๗๘๐	๓.๖๕	.๖๖๔	๓.๘๗	.๗๔๕	๒.๑๖๑	.๐๙๓

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกันมีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๖ พระสังฆาธิการที่มีตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จำแนกตามตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี										F	Sig.
	ภาชี		พระแก้ว		ดอนหญ้านาง		หนองน้ำใส		ระโสม			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ของวัดให้เป็นไปด้วยดี	๓.๙๓	.๗๖๕	๔.๐๓	.๖๖๗	๓.๔๗	.๘๓๑	๓.๗๗	.๖๐๗	๓.๕๒	.๘๓๕	๔.๘๙๓	.๐๐๑*
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย ฎีกมหาเถรสมาคม	๓.๙๐	.๗๔๙	๔.๐๓	.๗๔๔	๓.๕๑	.๙๗๖	๓.๗๔	.๗๔๒	๓.๔๙	.๘๕๓	๓.๗๖๔	.๐๐๖*
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๗๕	.๘๒๔	๔.๐๒	.๗๔๓	๓.๓๗	.๙๐๗	๓.๖๓	.๗๖๒	๓.๔๓	.๙๒๒	๔.๒๘๓	.๐๐๒*
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล	๓.๗๙	.๗๙๔	๓.๙๖	.๘๒๔	๓.๔๒	.๙๐๕	๓.๕๙	.๗๕๔	๓.๓๖	.๙๐๕	๔.๐๑๐	.๐๐๔*
รวม	๓.๘๔	.๗๒๕	๔.๐๑	.๗๐๓	๓.๔๔	.๘๖๘	๓.๖๘	.๖๙๒	๓.๔๕	.๘๔๖	๓.๘๗	.๐๐๑*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่อยู่ในตำบลต่างกัน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของแต่ละด้านด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๓ – ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบล ด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(n = ๒๒๖)

ตำบล	$\bar{X}$	ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี				
		ภาชี	พระแก้ว	ดอนหญ้านาง	หนองน้ำใส	ระโสม
		๓.๙๓	๔.๐๓	๓.๔๗	๓.๗๗	๓.๕๒
ภาชี	๓.๙๓	-	-.๑๐	.๔๕๕*	.๑๕	.๔๑*
พระแก้ว	๔.๐๓	-	-	.๕๖๐*	.๒๖	.๕๑๙
ดอนหญ้านาง	๓.๔๗	-	-	-	-.๒๙	-.๐๔
หนองน้ำใส	๓.๗๗	-	-	-	-	.๒๕
ระโสม	๓.๕๒	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในด้านที่ ๑.การบำรุงรักษา วัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่าตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้ว มีประสิทธิภาพมากกว่าตำบลดอนหญ้านาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบลที่อยู่ ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

(n = ๒๒๖)

ตำบล	$\bar{X}$	ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี				
		ภาชี	พระแก้ว	ดอนหญ้านาง	หนองน้ำใส	ระโสม
		๓.๙๐	๔.๐๓	๓.๕๑	๓.๗๔	๓.๔๙
ภาชี	๓.๙๐	-	-.๑๒	.๓๙*	.๑๖	.๔๑*
พระแก้ว	๔.๐๓	-	-	.๕๑*	.๒๘	.๕๓*
ดอนหญ้านาง	๓.๕๑	-	-	-	-.๒๒	.๐๑
หนองน้ำใส	๓.๗๔	-	-	-	-	.๒๔
ระโสม	๓.๔๙	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในด้านที่ ๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมโดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่าตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้วมากกว่าตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามตำบล ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(n = ๒๒๖)

ตำบล	$\bar{X}$	ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี				
		ภาชี	พระแก้ว	ดอนหญ้านาง	หนองน้ำใส	ระโสม
		๓.๗๕	๔.๐๒	๓.๓๗	๓.๖๓	๓.๔๓
ภาชี	๓.๗๕	-	-.๒๗	.๓๗*	.๑๑	.๓๑
พระแก้ว	๔.๐๒	-	-	.๖๕*	.๓๘*	.๕๘*
ดอนหญ้านาง	๓.๓๗	-	-	-	-.๒๖	.๐๑
หนองน้ำใส	๓.๖๓	-	-	-	-	.๒๐
ระโสม	๓.๔๓	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชีมีประสิทธิภาพมากกว่าตำบลดอนหญ้านางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้วมากกว่าตำบลดอนหญ้านาง ตำบลหนองน้ำใสและตำบลระโสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย ที่สุด (LSD)
จำแนกตามตำบล ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

(n = ๒๒๖)

ตำบล	$\bar{X}$	ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี				
		ภาชี	พระแก้ว	ดอนหญ้านาง	หนองน้ำใส	ระโสม
		๓.๗๙	๓.๙๖	๓.๔๒	๓.๕๙	๓.๓๖
ภาชี	๓.๗๙	-	-.๑๗	.๓๖*	.๑๙	.๔๒
พระแก้ว	๓.๙๖	-	-	.๕๕*	.๓๖	.๖๐*
ดอนหญ้านาง	๓.๔๒	-	-	-	-.๑๗	.๐๕
หนองน้ำใส	๓.๕๙	-	-	-	-	-.๒๓
ระโสม	๓.๓๖	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลโดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชีมีประสิทธิภาพมากกว่าตำบลดอนหญ้านาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้วมากกว่าตำบลดอนหญ้านาง และตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๗ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการจำแนกตามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๒๖)

ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม									
	เจ้าอาวาส		ผู้ช่วยเจ้า อาวาส		ภิกษุสามเณร		ฆราวาส		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปด้วยดี	๓.๖๑	.๖๖๕	๔.๐๑	.๗๓๔	๓.๗๕	.๘๔๑	๓.๗๗	.๗๔๔	.๗๑๕	.๕๔๔
๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถร สมาคม	๓.๔๘	.๗๖๔	๓.๘๐	.๘๕๖	๓.๖๗	.๙๐๔	๓.๖๔	.๘๕๐	.๒๒๕	.๘๗๙
๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์	๓.๔๘	.๗๖๔	๓.๘๐	.๘๕๖	๓.๖๗	.๙๐๔	๓.๖๔	.๘๕๐	.๔๗๓	.๗๐๑
๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล	๓.๕๗	.๖๘๒	๓.๙๒	.๗๒๒	๓.๖๓	.๙๓๕	๓.๖๑	.๘๕๒	.๔๒๐	.๗๓๙
รวม	๓.๕๙	.๖๕๙	๓.๙๑	.๗๒๖	๓.๖๙	.๘๖๐	๓.๖๙	.๗๗๘	.๔๑๑	.๗๔๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ โดยรวม และรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารงานของของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของคำถามปลายเปิดด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบบริบท (Content Analysis Technique) และได้นำเสนอเป็นความเรียงดังต่อไปนี้

๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการบริหารกิจการและศาสนสมบัติของวัด

ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อลงความเห็นในการพัฒนาศาสนสมบัติและหาข้อสรุปร่วมกันบทบาทของกรรมการวัดควรเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและช่วยกันพัฒนาวัด

๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

ควรมีคณะกรรมการที่ร่วมกันระหว่างชุมชนวัดประชาชน สอดส่องและรักษาเรื่องของพระธรรมวินัย ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และมีแผนภูมิการบริหารกิจการในวัดอย่างชัดเจนเพื่อแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันโดยสามารถตั้งคณะกรรมการวัดเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ

๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ การฝึกอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

ควรมีการประชุมสัมพันธอย่างทั่วถึงและมีแผนการพัฒนารายปีว่าในแต่ละปีจะมีโครงการฝึกอบรมอะไร

๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล

ควรมีตารางการใช้ศาสนสถานในการบำเพ็ญกุศลและกฎระเบียบให้ปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เช่น การใช้ศาลาการเปรียญ การใช้เมรุสถาน

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของของพระสังฆาธิการ ด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
<p>๑. พระสังฆาธิการขาดงบประมาณการบูรณปฏิสังขรณ์วัด</p> <p>๒. ขาดบุคลากรที่มีความรู้และความสามารถช่วยกันดูแลและพัฒนาวัด</p> <p>๓. ขาดการสนับสนุนทุนการศึกษา และการใส่ใจ ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจ อย่างจริงจังและทั่วถึง ในด้านการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมด้านต่าง ๆ แก่พระภิกษุ</p>	<p>๑. ระดมทุนและทรัพยากรในท้องถิ่น จัดหาตามกำลัง</p> <p>๒. สนับสนุนให้บุคลากรที่มีอยู่ภายในวัด ได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยกันดูแล พัฒนาวัด</p> <p>๓. จัดทำแผนบูรณาการกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ เพื่อขอของบสนับสนุนทุนการศึกษา จัดตั้งกองทุนทุนการศึกษาและมีการยกย่อง เชิดชูเกียรติ สร้างขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ คฤหัสถ์ที่มีความประพฤติปฏิบัติดีอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สอนและผู้ที่มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมด้านต่าง ๆ</p>

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑. พุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม	๑. ให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม
๒. ขาดงบประมาณในการบำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าและเป็นศาสนสถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา	๒. ระดมจัดหาทุนเพื่อใช้ในการบำรุงและพัฒนาวัด
๓. ขาดกฎระเบียบของวัดที่ชัดเจน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมู่คณะ	๓. ออกกฎระเบียบของวัดที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจัดให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมู่คณะ

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของของ
พระสังฆาธิการ ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม
วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑.ขาดสื่อและการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ด้านธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน	๑.จัดให้มีสื่อธรรมะและออกวิทยุกระจายเสียง เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ด้าน ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน
๒.ขาดงบประมาณในการจัดทำหนังสือสวด มนต์ให้ผู้รักษาศีลได้ท่องอ่านตามโอกาส	๒.จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดทำหนังสือ สวดมนต์ให้ผู้รักษาศีลได้ท่องอ่านตามโอกาส
๓.พระภิกษุ สามเณรขาดความรู้ในการเผย แผ่ธรรม	๓.จัดให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรเพื่อเพิ่ม ความรู้ในการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน ในวันสำคัญทางศาสนา

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะประสิทธิภาพในการบริหารงานของของพระ
สังฆาธิการ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
<p>๑.ขาดสื่อประชาสัมพันธ์ของวัดเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา</p> <p>๒.พุทธศาสนิกชนขาดความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทางศาสนา</p> <p>๓.ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลในการบำเพ็ญกุศล</p>	<p>๑.จัดทำป้าย สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา</p> <p>๒.ให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับความสำคัญของทางศาสนา</p> <p>๓.ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของทางศาสนา เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญทางศาสนา และยอมให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล</p>

จากปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะเห็นได้ว่าพระสังฆาธิการควรจะปฏิบัติจริยาอย่างเคร่งครัด และจะต้องให้ความสำคัญเอาใจใส่ดูแลต่อการปกครอง ตามหลักและแนวปฏิบัติพระธรรมวินัยให้สมบูรณ์ที่สุดตลอดจนเป็นการดำรงสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางการเกี่ยวกับการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีประสิทธิภาพ

ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิทางการศึกษาสามัญ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๒๖ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการวิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๒๖ รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน ๓๙ รูป เป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘ เป็น ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ เป็น พระภิกษุและสามเณร จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒ เป็น ขมารวาส จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖

๕.๑.๒ ผลการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม รายด้าน และรายข้อ

๑) ภาพรวม พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัด
กิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ด้านที่มี
ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๓.๖๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

๒) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับ
มากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนในการ
ทำนุบำรุงวัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การซ่อมแซมอาคารต่างๆ
ของวัดและเครื่องสาธารณูปโภค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐

๓) ด้านการปกครอง สอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่
ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระ
สังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การ
ให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย
น้อยที่สุด คือ การดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑

๔) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่
บรรพชิตและคฤหัสถ์ มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลในวัน
สำคัญทางพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีการ
บรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๕

๕) ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีประสิทธิภาพการ
บริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก
โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ๓.๘๖ ส่วนข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การ
สร้างฌาปนสถาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๑) อายุ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล มีสภาพการบริหารงานแตกต่างกัน อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ที่มีอายุ ๓๖ – ๕๐ ปี มีประสิทธิภาพมากกว่าพระสังฆาธิการ ที่มีอายุ ๕๑ – ๖๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ พบว่าไม่แตกต่างกัน

๒) พรรษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกันไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓) วุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔) วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕) ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง พบว่า พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการ ที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๖) ที่อยู่ พบว่า พระสังฆาธิการที่อยู่ในตำบลต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่อยู่ในตำบลต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน

เมื่อทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของแต่ละด้าน ด้วยวิธี ผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด พบว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในด้านที่ ๑ การบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้ว มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในด้านที่ ๒ ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้ว มากกว่าตำบลดอนหญ้านางและตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน ด้านที่ ๓ การเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลพระแก้ว มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านาง ตำบลหนองน้ำใส และตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในด้านที่ ๔ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล โดยการบริหารงานของพระสังฆาธิการตำบลภาชี มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านาง ตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ตำบลพระแก้ว มีประสิทธิภาพมากกว่า ตำบลดอนหญ้านาง ตำบลหนองน้ำใส และตำบลระโสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๗) จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการมีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สภาพส่วนบุคคล	ประสิทธิภาพของการบริหารงาน	
- อายุ	✓	
- จำนวนพรรษา		✓
- วุฒิทางการศึกษาทางสามัญ		✓
- วุฒิทางการศึกษาทางธรรม		✓
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง		✓
- ที่อยู่ในตำบล	✓	
- สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		✓

๑) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านอายุ

พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานแตกต่างกันด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านจำนวนพรรษา

พระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาทางสามัญ

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาทางธรรม

พระสังฆาธิการที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๖) สภาพภาพส่วนบุคคลด้านตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการที่อยู่ตำบลต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๑๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๗) สถานภาพส่วนบุคคลด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประสิทธิภาพในการบริหารงานของของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของคำถามปลายเปิดด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบบริบท (Content Analysis Technigve) และได้นำเสนอเป็นความเรียงดังต่อไปนี้

๑.ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการบริหารกิจการและศาสนสมบัติของวัด

๒.ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อลงความเห็นในการพัฒนาศาสนสมบัติและหาข้อสรุปร่วมกันบทบาทของกรรมกรวัด ควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและช่วยกันพัฒนาวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม

ควรมีคณะกรรมการที่ร่วมกันระหว่างชุมชนวัดประชาชน สอดส่องและรักษาเรื่องของพระธรรม วินัย ตามกฎมหาเถรสมาคม และมีแผนภูมิการบริหารกิจการในวัดอย่างชัดเจนเพื่อแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันโดยสามารถตั้งคณะกรรมการวัดเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ

๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ การฝึกอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

ควรมีการประชุมสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและมีแผนการพัฒนารายปีว่าในแต่ละปีจะมีโครงการฝึกอบรมอะไร

๔. ด้านการให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล

ควรมีตารางการใช้ศาสนสถานในการบำเพ็ญกุศลและกฎระเบียบให้ปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เช่น การใช้ศาลาการเปรียญ การใช้เมรุสถาน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจและสอดคล้องเกี่ยวข้องด้านอื่นๆ มาอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการในอำเภอภาชีมีการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในหลักการปกครองส่งผลให้วัดได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการที่วัดสร้างความร่วมมืออันดีกับประชาชนในท้องถิ่นและมีความเข้าใจอันดีระหว่างกันทำให้เกิดความรับผิดชอบความร่วมมืออันดีกันในการพัฒนาวัดของชุมชนร่วมกันทั้งนี้ย่อมเกิดจากการที่พระสังฆาธิการมีภาวะผู้นำในการปกครองมีการบริหารงานที่ดีสามารถนำทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง อ้างถึงใน พระมหาตุล จีระชุกโธ จินดาพันธ์ ได้กล่าวถึงผู้บริหารว่า เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร^๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี พบว่า มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการเห็นความสำคัญของการพัฒนาวัดโดยให้การบำรุงดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมและเป็นสถานที่ขัดเกลาด้านศีลธรรมให้กับทุกคน การปรับปรุงพัฒนาวัดรวมไปถึงการดูแลรักษาและการก่อสร้างอาคารสถานที่ล้วนเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนที่เอื้อให้วัดเป็นศาสนสถาน ที่จะประกอบกิจกรรมทางศาสนาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดีตรงกับที่ พระเทพปริยัติสุธี ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ อีกทั้งการสร้างความสัมพันธ์อันดีของสังฆาธิการระหว่างวัดกับชุมชนใน

---

^๑ รุ่ง แก้วแดง อ้างใน พระมหาตุล จีระชุกโธ จินดาพันธ์, “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), หน้า ๔๗.

การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศาสนสถานโดยสามารถเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด ชุมชนให้กิจกรรมร่วมกันในการบริหารจัดการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดจะช่วยส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป^๒ จึงส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอภาชี ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ให้ความสำคัญในการปกครองอันจะช่วยให้เกิดความเรียบร้อยและตั้งงามตามพระธรรมวินัยซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก^๓ อีกทั้งการที่พระสังฆาธิการในอำเภอภาชีเอาใจใส่ต่องานการปกครองจึงทำให้พระสงฆ์ในวัดของอำเภอภาชี มีความเรียบร้อยปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ตามกฎระเบียบคำสั่งและประกาศของมหาเถรสมาคม จึงส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอภาชี ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม มีประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากได้มีการอบรมด้านคุณธรรมและสอนธรรมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่องรวมไปถึงการส่งคณะกรรมการ พระภิกษุ ไวยาวัจกร กรรมการวัด และอุบาสกอุบาสิกา เข้ารับการอบรมด้านศาสนา อีกทั้งส่งพระสงฆ์ในวัดให้ได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถซึ่งจะได้ช่วยกันพัฒนาให้วัดมีความ

^๒ พระเทพปริยัติสุธี, การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๕.

^๓ พระธนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์, **ปริญญา นินพณ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี เขจรกุล ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษา บทบาทและเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่พบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ๓ อันดับแรก ที่กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะไว้ คือ รัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณ อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และ พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ สังคม เพื่อให้สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้^๔ ซึ่งจะเห็นว่าประสิทธิภาพการ บริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาศี ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ได้ให้ความสำคัญในการให้ความรู้แก่ พระภิกษุ สามเณรให้ มีความรู้ความสามารถ ทำให้สามารถทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมได้ อย่างถูกต้อง จึงทำให้ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาศี ด้านการเป็น ธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ของพระสังฆาธิการ อำเภอภาศี มีประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๔) ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีประสิทธิภาพ การบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาศี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการมีความตระหนักดีว่า หน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในส่วนการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญ กุศลจะเป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมให้เข้ามาวัดและดึงดูดความศรัทธาจากประชาชนได้ เป็นอย่างดี ถ้าวัดมีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาโดยให้ความสะดวก ตามสมควรแก่ชุมชนในการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาย่อมจะทำให้วัดเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อ การปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาทำให้สามารถเผยแผ่ศาสนาธรรม ศาสนพิธี อันจะส่งเสริม ให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ดังนั้นการบริหารงาน พระ สังฆาธิการด้าน ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล จึงต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นบทบาท หน้าที่สำคัญของเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ)

^๔ ทวี เขจรกุล, บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ เมือง จังหวัดหนองคาย, *ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

ได้กล่าวถึงเจ้าอาวาสว่า ต้องมีหน้าที่ ๑) การบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปด้วยดี ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ และ ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^๕ เป็นต้น จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีประสิทธิภาพ การบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

จากการศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ อายุพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามแตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ และตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละสถานภาพส่วนบุคคล จึงมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) อายุ จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในภาพรวม และรายด้าน แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บางช่วงอายุของพระสังฆาธิการมีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าในช่วงอายุ ๓๖ - ๕๐ ปีเป็นช่วงอายุของคนทำงานเนื่องจากอายุยังน้อยจึงแตกต่างจากช่วงอายุ ๕๑ - ๖๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุมาก ความคล่องตัว ความว่องไวและการ

^๕พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔, (อัดสำเนา).

เรียนรู้จึงอาจจะช้ากว่ากันประกอบกับในปัจจุบันเป็นยุคการสื่อสารไร้พรหมแดน สามารถใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานซึ่งถ้าเป็นช่วงอายุมาก การใช้เทคโนโลยีจะไม่รวดเร็วเหมือนคนอายุน้อย ดังนั้นช่วงอายุจึงมีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน ซึ่งน่าจะมีความสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ตามสถานภาพของ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๖

๒) **อายุพรรษา** จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบวชก่อนบวชหลังไม่ส่งผลต่อการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากมายแหล่งเรียนรู้และข้อมูลต่างๆ สามารถศึกษาค้นคว้าฝึกอบรมได้อยู่ตลอดเวลา โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์

---

^๖พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว), บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต, *ปริญญาทิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (รัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^๗

๓) **วุฒิการศึกษาสายสามัญ** จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าวุฒิการศึกษาสายสามัญของพระสังฆาธิการไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญถึงประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการอำเภอภาชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุสามเณรในสังกัด ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุสามเณรในสังกัด โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี สรุปผลวิจัย ผลการเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ไม่แตกต่างกัน^๘

๔) **วุฒิการศึกษาทางธรรม** จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์อยู่ในสถานภาพที่มีกฎระเบียบและมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องมือที่ต้องปฏิบัติตามให้เป็นอยู่ในศีลในธรรมอยู่แล้ว ประกอบกับการบริหารก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นวุฒิการศึกษาสายสามัญจึงไม่ใช่ตัวบ่งชี้เสมอไปว่าพระสังฆาธิการรูปนั้นหรือรูปนี้จะมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ **พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ชัยเกลี้ยง)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มี

^๗พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์), การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์, **ปริญญา นินนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

^๘พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี, **ปริญญา นินนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗.

ตำแหน่ง วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^๕

๕) **ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง** จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งไม่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่กฎระเบียบที่ต้องประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามอายุพรรษาและระยะเวลาดำรงตำแหน่ง พบว่า ส่วนสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ๑๐ ปี กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน^๖

๖) **ที่อยู่ในตำบลของพระสังฆาธิการ** จากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีที่อยู่ในตำบลต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในภาพรวม และรายด้าน แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของตำบลภาชี ตำบลพระแก้ว ตำบลหนองน้ำใส ตำบลระโสม และตำบลดอนหญ้านาง รวมไปถึงวัดต่างๆ จะอยู่ใกล้กันบ้าง ห่างกันบ้าง ทำให้มีความยากและง่ายต่อการการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการแต่ละวัด หรือการจัดหาวัสดุสิ่งของต่างๆ ในการพัฒนาวัดได้ง่ายและยากต่างกัน หรือที่ให้ความเอื้อต่อการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล และปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับที่ สวัสดิ์ รอบรู้ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา” จากการศึกษาพบว่า ผู้นำทางศาสนามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกับประชาชนในฐานะผู้ให้การสนับสนุนด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาเป็นบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความ

^๕พระมหาผดุงเกียรติ วรธมโม (ชัยเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^๖พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์), การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา, *ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๕๗, บทคัดย่อ.

เข้มแข็งของชุมชนในฐานะผู้ประสานงานและผู้นำตามลำดับ ผู้นำทางศาสนาที่มีปัจจัยด้านอายุมาก อายุการดำรงตำแหน่งนาน มีตำแหน่งเป็นทางการ มีความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมาก มีภูมิสำเนาในชุมชน มีการศึกษาสูง และมีจิตสำนึกชุมชนสูง มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าผู้นำทางศาสนาที่มีปัจจัยเหล่านี้น้อย ส่วนผู้นำทางศาสนาพุทธกับผู้นำทางศาสนาอิสลามมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแตกต่างกัน^{๑๑}

๗) **สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม** จากการศึกษา พบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาคีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพบริบท สภาพความเป็นอยู่ และการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอภาคีใกล้เคียงกัน ประกอบกับอำเภอภาคีเป็นอำเภอที่ไม่กว้างมาก การปลูกตึบ้านเรือนก็ใกล้เคียงกัน การติดต่อสื่อสารระหว่างกันจึงสะดวกและทั่วถึงกันหมด ทำให้ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยส่วนหนึ่งของ **ทวี เขจรกุล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อศึกษาบทบาทและเปรียบเทียบการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการวัด จำนวน ๓๒๙ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่าระดับการปฏิบัติของเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด ที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดโดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน^{๑๒}

^{๑๑} สวัสดิ์ ครอบรู้, “บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์), ๒๕๔๖, บทคัดย่อ.

^{๑๒} ทวี เขจรกุล, บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑) **ด้านการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี** คือ ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อลงความเห็นในการพัฒนาศาสนสมบัติและหาข้อสรุปร่วมกัน กรรมการวัดควรเข้ามามีบทบาทและส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยกันพัฒนาวัด จัดหาระดมทุนและทรัพยากรในท้องถิ่นตามกำลัง สนับสนุนให้บุคลากรที่มีอยู่ภายในวัดได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยกันดูแลรักษาพัฒนาวัด จัดทำแผนบูรณาการกับหน่วยงานราชการอื่นๆ เพื่อขอรับสนับสนุนการพัฒนาวัดตามสมควร

๒) **ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม** คือ ควรมีคณะกรรมการวัดที่ร่วมกันระหว่างชุมชน วัดและประชาชน ช่วยสอดส่องและรักษาเรื่องของพระธรรมวินัย ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และมีแผนภูมิการบริหารกิจการในวัดอย่างชัดเจนเพื่อแบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน โดยสามารถดึงคณะกรรมการวัดเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย มีการออกกฎระเบียบของวัดที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจัดให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมู่คณะ

๓) **ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์** คือ ควรมีการประชุมปรึกษาหารืออย่างทั่วถึงและมีแผนการพัฒนาความรู้ว่าในแต่ละปีจะมีโครงการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ จัดให้พระสงฆ์และสามเณรเพื่อใช้ความรู้ในการเผยแผ่ธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางศาสนาและโอกาสต่างๆ จัดให้มีสื่อธรรมะและออกวิทยุกระจายเสียง เพื่อเผยแผ่ให้ความรู้ด้านธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดทำหนังสือสวดมนต์ให้ผู้รักษาศีลได้ท่องอ่านสาธยายตามโอกาส

๔) **ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล** คือ ควรมีตารางการใช้ศาสนสถานในการบำเพ็ญกุศลและกฎระเบียบให้ปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เช่น การใช้ศาลาการเปรียญ การใช้เมรุ และศาลาฌาปนสถาน จัดทำป้าย สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญทางศาสนา เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของวันสำคัญทางศาสนาและอื่นๆ จัดเจ้าหน้าที่คอยดูแลและให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญบุญกุศลในโอกาสต่างๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

- ๑) ควรศึกษาวิจัยประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด : ศึกษากรณีเฉพาะพระสังฆาธิการทั้งหมดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒) ควรศึกษารูปแบบการบริหารของพระสังฆาธิการที่เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๓) ควรศึกษาความแตกต่างรูปแบบการบริหารของพระสังฆาธิการโดยแบ่งเป็นวัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
- ๔) ควรศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๕) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อรูปแบบการบริหารงานของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กฎหมายเศรษฐศาสตร์ ฉบับที่ ๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. ฉบับที่ ๒๔ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

กมล รอดคล้าย. คู่มือการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของ
คณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. คู่มือการบริหารคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘.

ธงชัย วงศ์สุวรรณ. วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

น้อย ปลายคราม. การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

นิพัทธ์ จิตรประสงค์. การบริหารวัดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาและบริการ
สังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

- ปรีชา แดงโรจน์. บทบาทของผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มีวุฒิ
สามารถ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบขององค์กรชั้นนำ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), อ่างถึงใน ทวี พลรัตน์. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย
เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖.
- _____ ชีวิตที่เป็นอยู่ดีด้วยการศึกษาทั้ง ๓ ที่ทำให้พัฒนาครบ ๔. กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา, ๒๕๔๔.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นිරุตฺตเมธี). “ธรรมปริทัศน์ ๔๖”. กรุงเทพมหานคร :มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. พิมพ์ในโอกาสมงคลวาระเจริญอายุครบ ๖๙ ปี และในโอกาส
ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมวรนายก,
๒๕๔๖.
- พระพุทธรญาณ (ทอง สุวณฺณสาโร). ธรรมญาณนิพนธ์ ๑๐๐ ปี พระพุทธรญาณ. พิมพ์ครั้งที่
๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท (วรรณบุตร). การบริหารคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นครปฐม : เพชรเกษม
การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตฺโต). สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๒๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- วราคม ที่สุกะ. สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม,
๒๕๒๗.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. หลักและระบบการบริหารการศึกษา. (นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๔.
- สมยศ นาวิกการ. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สมานจิต ภิรมรีน. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของ คณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สำนักส่งเสริมศึกษาและบริการสังคม. **บทบาทของพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์ มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

สุรพล สุยะพรหม ผศ.ดร., สุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

อารีย์ สวัสดิ์สาส์ และคณะ. **บทบาทของผู้บริหารฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มีวุฒิ สามารถ**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.

เอนก สิทธิประศาสน์. **การบริหารการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : เทศาภิบาล ๘, ๒๕๓๐.

(๒) บทความ

ธงชัย สันติวงษ์. เอกสารคำบรรยาย. **การบริหารวัดยุคใหม่ หลักการจัดการ**. สำนักส่งเสริม และบริการสังคม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑๓-๑๖ และ หน้า ๒๔-๒๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺเณ). **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐. (อัดสำเนา).

สุทธิวงศ์ ตันยาพิศาลสุทธ์. **สร้างหลักสูตรเจ้าอาวาสใหม่. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**. (๒๕๔๕).

(๓) วิทยานิพนธ์

กรรณิกา ขวัญอารีย์. **บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

กรวิทย์ เลิศศิริ. **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกองการศึกษา สงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

กฤษดา มมตะขบ. **ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

- กัญแก้วพารณณ์ กลิ่นน้มนวล. "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ทวี เขจรกุล. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.
- ประเวศ วะสี. แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานภาพและวิชา, อ้างใน พระมหาตุล จีระวิฑู (จินดาพันธ์). "การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา". **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).
- พนิดา งามขุนทด. "ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริการสถานศึกษา". **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป**. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๘.
- พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง). "บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์). ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี. **ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ทิภณ สุเมโธ. "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระชัยกมล กมล (สิงห์คุณ). "ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๑๔". **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญโญ (ภวกานันท์). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๕๒.

พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. **ปริญญา
นิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนุติพล (สินทวีวรกุล). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์จังหวัดกระบี่. **ปริญญาณิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตตัง). "บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัด
ขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ :
ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต. **ปริญญาณิพนธ์หลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาคุณ จีรวฑูโณ (จินดาพันธ์). "การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระ
สังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา". **ปริญญาณิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
๒๕๔๗.

พระมหาประยงค์ อุปเสโน (อุปเสน). "บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์อบรม
เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด : ในกรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในเขตจังหวัด
หนองคาย". **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ชัยเกลี้ยง). "บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์จังหวัดพังงา". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาสนอง อคฺคธมฺโม (ยาจิตร). "บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง: ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ). ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. **ปริญาญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙.

ไพบุลย์ ตั้งใจ. "ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา : บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

รุ่ง แก้วแดง, อ่างใน พระมหาตุล จีระวุฒโฒ (จินดาพันธ์). "การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา". **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

สมจิตร แก้วนาค. "การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ". **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.

สมพงศ์ นิตพิทักษ์ชน. "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอดำรง จังหวัดลพบุรี". **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

สวัสต์ ครอบรู้. "บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏราชชนรินทร์, ๒๕๔๖.

เฮอ์เบิร์ตซ์ ไชม่อน (Herbert A.Simon), อ่างใน สมพงศ์ นิตพิทักษ์ชน. "ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอดำรง จังหวัดลพบุรี". **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

(๔) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

วัชรินทร์ ขวัญพะงุ่น. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล. (ออนไลน์).
<http://gotohow.org/blog/watcharin๒๐๐๘/๒๒๖๘๓๐>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๔ สิงหาคม
๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

Cronbach. Lee J. **Essentials of Psychological Testing**. 4th New York: Harper & Row,
1997. Pass, Lowes & Davies. **Collins Dictionary Odeconomics**. Glasgow :
Harper Collins, p.199.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๕๕ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภักขิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ตรวจแก้ไขแล้ว
เรียน 3๐๖๓๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
๕ / ๓ / ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๘๕

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๕๐๕๗๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.ศ.ใจเย็น

Dr. Jay
(ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น)
๒๐ ก. พ. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๕๕

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๓๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ดำเนินการตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
๑๖ ธ.ค. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๔๕ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.อัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.กนก ไชยบุญ ๒๐/๒/๕๔

๒๐ ก.พ. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๔๕ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๕๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการเชิงพุทธ

นางอภิญญา วรรณทอง

อาจารย์ผดุง วรรณทอง

๑๖ ส.ย. ๕๔

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานของ
พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑.ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสน สมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี								
๑.	การวางแผนในการก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซม อาคารเสนาสนะภายในวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การจัดการควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็น ระเบียบเรียบร้อย	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓.	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การทำบัญชีศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎกระทรวง และพระธรรมวินัย	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕.	การจัดสาธารณูปโภคภายในวัดอย่างเหมาะสม	+๑	๐	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖.	การดูแล และปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ ชำรุดทรุดโทรม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗.	การจัดงานประจำปีของวัดเพื่อหารายได้บำรุงวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	การซ่อมแซมอาคารต่างๆของวัดและเครื่อง สาธารณูปโภค	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนใน การทำนุบำรุงวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	การควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑.	การจัดทำแผนพัฒนาวัดเพื่อการพัฒนาปฏิสังขรณ์ วัดให้เจริญก้าวหน้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๒.ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและ คฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม								
๑๒.	การออกระเบียบของวัดเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ คณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	-๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๓.	การจัดประชุมพระภิกษุสงฆ์สามเณรเพื่ออบรมสั่ง สอนตามหลักธรรมวินัยอันดีงาม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๔.	การบำรุงรักษาวัดให้เจริญก้าวหน้าและเป็นศาสน สถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา	+๑	+๑	+๑	-๑	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๕.	การให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์และ ศิษย์วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖.	การจัดกิจการวัดเช่นบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไป ด้วยดี	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๗.	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุหรือ การลงนิกหกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๘.	การดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	การช่วยเหลือเกื้อกูลพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธ บริษัท	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐.	การให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการ บำเพ็ญกุศล	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
	๓.ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่ง สอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์								
๒๑.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและ อบรมธรรมวินัย จรรยา มารยาทเพื่อเป็นแบบอย่าง ที่ดี	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๓. ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์(ต่อ)								
๒๒.	การอบรมผู้ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมและวินัย	+๑	+๑	๐	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๓.	การแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนาพริศและในการปฏิบัติที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔.	การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕.	อบรมสั่งสอนพระสงฆ์สามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมการโดยจัดให้มีการเทศน์การบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖.	การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนาพร้อมทั้งอบรมศีลธรรมและจรรยาอันดีงาม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๗.	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.	การจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์เผยแผ่เป็นธรรมทาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙.	การจัดหาหนังสือให้พระสงฆ์สามเณรได้ท่องอ่านตามโอกาส	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๐.	การจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๑.	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาพุทธศาสนาและธรรมแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๓.ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (ต่อ)								
๓๒.	การจัดกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะแก่คฤหัสถ์ และเยาวชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล								
๓๓.	การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ของวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา	+๑	-๑	+๑	+๑	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๔.	การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเช่น การสร้างฌาปนสถาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕.	ให้คำปรึกษาและความอุปถัมภ์ด้านศาสนากับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖.	การให้คำแนะนำแก่พุทธบริษัทเมื่อปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗.	การให้ความช่วยเหลือประชาชนตามสถานการณ์ต่างๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘.	การมีส่วนร่วมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙.	การช่วยเหลือให้คำแนะนำตามหลักศาสนาแก่บุคคลที่มีความทุกข์	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๐.	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรมด้านศาสนา ชุมชน เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการบริหารงาน ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๔. ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการ บำเพ็ญกุศล (ต่อ)								
๔๑.	การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคล ยากไร้ คนพิการและคนชรา ผู้ประสบภัยพิบัติตาม สมควร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒.	การกำหนดแผนงานที่จะปฏิบัติการ และให้การ สงเคราะห์แก่ประชาชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
รวม		๔๒	๓๙	๓๔	๓๖	๓๗	.๖		
ผลเฉลี่ยรวม		๑	๐.๙ ๒	๐.๘๐	๐.๘	๐.๘	๐.๘		

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)

ภาคผนวก ง
ผลการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่น (Try Out)
 ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)
 ของแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัย
 เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
 ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Scale	Scale	Corrected		
Mean	Variance	Item-	Alpha	
if Item	if Item	Total	if Item	
Deleted	Deleted	Correlation	Deleted	
บําร0001	156.3667	531.6885	.6994	.9681
บําร0002	156.8000	531.6138	.7418	.9679
บําร0003	156.7667	535.6333	.7679	.9679
บําร0004	156.2667	533.7885	.6893	.9681
บําร0005	156.9000	531.5414	.7523	.9678
บําร0006	156.4333	535.2885	.6594	.9682
บําร0007	157.3000	541.8034	.3900	.9697
บําร0008	157.0333	542.7920	.4575	.9691
บําร0009	156.5667	533.3575	.6386	.9683
บําร0010	156.7667	529.9782	.7594	.9678
บําร0011	156.8000	541.3379	.6282	.9684
ปกค0001	156.6667	545.7471	.5109	.9688
ปกค0002	156.7667	535.0816	.7380	.9679
ปกค0003	156.5333	530.1195	.7610	.9678
ปกค0004	156.6333	537.8264	.6855	.9682
ปกค0005	156.6000	532.0414	.7116	.9680
ปกค0006	157.0333	534.0333	.6182	.9684
ปกค0007	156.6667	528.0230	.8127	.9676
ปกค0008	156.5667	528.4609	.7832	.9677

ปกค0009	156.5667	535.7713	.7026	.9681
ฐร0001	156.4000	539.1448	.5815	.9685
ฐร0002	156.8000	532.1655	.8054	.9677
ฐร0003	156.7333	539.0299	.6832	.9682
ฐร0004	156.5667	529.9782	.7167	.9680
ฐร0005	156.3667	535.7575	.6297	.9684
ฐร0006	156.8667	530.8092	.7440	.9679
ฐร0007	157.3333	558.7816	.1171	.9700
ฐร0008	157.3333	547.4713	.4250	.9691
ฐร0009	156.8000	528.2345	.8271	.9675
ฐร0010	156.4333	532.3920	.6715	.9682
ฐร0011	157.2667	533.5816	.6642	.9682
ฐร0012	157.4000	547.5586	.4738	.9689
ส๖ด0001	157.2000	538.5103	.5919	.9685
ส๖ด0002	156.8667	539.4299	.6222	.9684
ส๖ด0003	156.8000	535.8897	.6347	.9683
ส๖ด0004	156.3333	533.6092	.7861	.9678
ส๖ด0005	156.9000	548.8517	.3559	.9694
ส๖ด0006	157.0333	539.4126	.5399	.9687
ส๖ด0007	156.6000	533.9034	.6660	.9682
ส๖ด0008	156.7333	537.3057	.6517	.9683
ส๖ด0009	156.9333	538.4092	.7216	.9681

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

Scale	Scale	Corrected		
Mean	Variance	Item-	Alpha	
if Item	if Item	Total	if Item	
Deleted	Deleted	Correlation	Deleted	
ส๖ด0010	156.8667	543.4989	.6311	.9684

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 42

Alpha = .9690

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๕๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕๒-๑๒๓

๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
การบ่มนิสัยการ พระครูปัญญาวชิรคุณ เจ้าคณะอำเภอภาษี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโสภณปทุมมากร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๕๐๕๗๕๔ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารของพระสังฆาธิการใน
อำเภอภาษี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการภายในสังกัด
ของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนำผลการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

19/06/2554
19/06/2554

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ขอกราบนำผลการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ฉ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง:

แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการ จึงขอความกรุณาจากท่าน ตอบคำถามตามสภาพความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวม ไม่กระทบต่อตัวท่าน หรือผู้อื่นแต่อย่างใดทั้งสิ้น

แบบสอบถามแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรใน การบำเพ็ญกุศล

ตอนที่ ๓ ปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยในการตอบแบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจง ผู้ตอบแบบสอบถามกรุณาพิจารณาข้อความโดยละเอียด โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงหน้าข้อความที่เป็นจริง หรือเติมคำที่ช่องว่างตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. อายุ

☐ ๒๐ - ๓๕ ปี	☐ ๓๖ - ๕๐ ปี
☐ ๕๑ - ๖๕ ปี	☐ ๖๖ ปีขึ้นไป

๒. พรรษา (กรณีเป็นพระภิกษุ)

☐ ๑ - ๑๐ พรรษา	☐ ๑๑ - ๒๐ พรรษา
☐ ๒๑ - ๓๐ พรรษา	☐ ๓๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษาสายสามัญ

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี	☐ นักธรรมชั้นโท
☐ นักธรรมชั้นเอก	☐ ไม่มีวุฒินักธรรม

๕. ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

☐ ๑ - ๕ ปี	☐ ๖ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี	☐ ๑๖ ปีขึ้นไป

๖. ตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ

☐ ตำบลภาชี	☐ ตำบลพระแก้ว
☐ ตำบลดอนหญ้านาง	☐ ตำบลหนองน้ำใส
☐ ตำบลระโสม	

๗. สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ เจ้าอาวาส	☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
☐ พระภิกษุ - สามเณร	☐ ขรวาาส

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่กำหนดให้ ตามสภาพความเป็นจริงในการ
บริหารงานของพระสังฆาธิการ ตามแนวความคิดของท่านเพียงข้อเดียวดังตัวอย่าง

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑.ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี					
๑.	การวางแผนในการก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซม อาคารเสนาสนะภายในวัด					
๒.	การจัดการควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้ เป็นระเบียบเรียบร้อย					
๓.	การจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด					
๔.	การทำบัญชีศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎกระทรวง และพระธรรมวินัย					
๕.	การจัดสาธารณูปโภคภายในวัดอย่างเหมาะสม					
๖.	การดูแล และปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ ชำรุดทรุดโทรม					
๗.	การจัดงานประจำปีของวัดเพื่อหารายได้บำรุง วัด					
๘.	การซ่อมแซมอาคารต่างๆ ของวัดและเครื่อง สาธารณูปโภค					
๙.	การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับ ชุมชนในการทำนุบำรุงวัด					
๑๐.	การควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย					
๑๑.	การจัดทำแผนพัฒนาวัดเพื่อการพัฒนา ปฏิสังขรณ์วัดให้เจริญก้าวหน้า					

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๒. ด้านการปกครองสอดส่องให้ บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรม วินัย กฎมหาเถรสมาคม					
๑๒.	การออกระเบียบของวัดเพื่อการอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะ					
๑๓.	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรม สั่งสอนตามหลักธรรมวินัยอันดีงาม					
๑๔.	การบำรุงรักษาวัดให้เจริญก้าวหน้าและ เป็นศาสนสถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา					
๑๕.	การให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและ คฤหัสถ์และศิษย์วัด					
๑๖.	การจัดกิจการวัดเช่นบัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้เป็นไปด้วยดี					
๑๗.	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อ ยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม					
๑๘.	การดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ พุทธศาสนิกชน					
๑๙.	การช่วยเหลือเกื้อกูลพัฒนาคุณภาพชีวิต ของพุทธบริษัท					
๒๐.	การให้ความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนใน การบำเพ็ญกุศล					

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๓.ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์					
๒๑.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณ สัญญาและอบรมธรรมวินัย จรรยา มารยาทเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี					
๒๒.	การอบรมผู้ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมตาม หลักธรรมและวินัย					
๒๓.	การแนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้ เข้าใจในศาสนพิธีและในการปฏิบัติที่ดี					
๒๔.	การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ใน ศีลธรรมและหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง					
๒๕.	อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรให้รู้จัก วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดให้มีการเทศน์ การบรรยายธรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา					
๒๖.	การอบรมศิษย์วัดให้มีความรู้เรื่องศาสนา พร้อมทั้งอบรมศีลธรรมและจรรยาอันดีงาม					
๒๗.	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทาง วิทยุกระจายเสียง					
๒๘.	การจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการ เทศน์เผยแผ่เป็นธรรมทาน					
๒๙.	การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์ให้ ผู้รักาศิลได้ท่องอ่านตามโอกาส					
๓๐.	การจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา					

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๑.	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ ในการศึกษาพุทธศาสน์และธรรมแก่ พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป					
๓๒.	การจัดกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะแก่คฤหัสถ์ และเยาวชน					
	๔. ด้านให้ความสะดวกตามสมควรใน การบำเพ็ญกุศล					
๓๓.	การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ของวัดในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๓๔.	การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวก ในการบำเพ็ญกุศลเช่น การสร้างฌาปน สถาน					
๓๕.	ให้คำปรึกษาและความอุปถัมภ์ด้านศาสนา กับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น					
๓๖.	การให้คำแนะนำแก่พุทธบริษัทเมื่อปฏิบัติ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๓๗.	การให้ความช่วยเหลือประชาชนตาม สถานการณ์ต่างๆ					
๓๘.	การมีส่วนร่วมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล					
๓๙.	การช่วยเหลือให้คำแนะนำตามหลักศาสนา แก่บุคคลที่มีความทุกข์					
๔๐.	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรมด้านศาสนา ชุมชนเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์					

ข้อ	ประสิทธิภาพการบริหารงานของ พระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๔. ด้านให้ความสะดวกตามสมควรใน การบำเพ็ญกุศล (ต่อ)					
๔๑.	การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือบุคคลยากไร้ คนพิการและ คนชรา ผู้ประสบภัยพิบัติตามสมควร					
๔๒.	การกำหนดแผนงานที่จะปฏิบัติการ และให้ การสงเคราะห์แก่ประชาชน					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ

๑. ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ คือ

๑) ด้านการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

.....
 .....

๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตาม
พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

.....
 .....

๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

.....
 .....

๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

.....

.....

.....

๒. ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ คือ

๑) ด้านการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

.....

.....

.....

๒) ด้านการปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

.....

.....

.....

๓) ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

.....

.....

.....

๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาทุกท่านที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระครูโสภณปทุมมากร

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ทำวิจัย

- ชื่อ** : พระครูโสภณปทุมมากร (ชลอ ธรรมปาโล) (พงษ์โอสถ)
- เกิด** : วันเสาร์ที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๐
- สถานที่เกิด** : ๑๐ หมู่ ๗ ตำบลพระแก้ว อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- การศึกษา** : ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดหนองบัว
: ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กศน.อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
: ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กศน.อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
: พ.ศ.๒๕๕๒ พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย) รุ่นที่ ๕๕
: พ.ศ.๒๕๓๒ นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- อุปสมบท** : วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๙
- สังกัด** : วัดหนองบัว เลขที่ ๔๙ หมู่ที่ ๕ ตำบลพระแก้ว อำเภอภาชี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- หน้าที่** : เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
: หัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดหนองบัว
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดหนองบัว เลขที่ ๔๙ หมู่ที่ ๕ ตำบลพระแก้ว อำเภอภาชี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๔๐ โทร. ๐๘๙-๙๐๔-๙๒๓๗
- E - Mail** : sophol_p@hotmail.com